

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки та соціальної роботи

**МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ
ОСІБ ДО ЖИТТЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ**

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав(ла):

Студент(ка) II курсу, групи 601
спеціальності 231 «Соціальна робота»

Манзюк Віталіна Олегівна

Керівник:

кандидат історичних наук, доцент

Кармалюк С.П.

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № ____

від «____» листопада 2023 р.

Зав. кафедри _____ професор Тимчук Л.І.

Чернівці – 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	9
1.1 Аналіз основних підходів щодо соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в територіальну громаду.....	9
1.2 Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в Україні	14
1.3 Забезпечення базових потреб внутрішньо переміщених осіб на рівні територіальної громади.....	20
Висновки до першого розділу.	23
РОЗДІЛ 2. МОДЕЛІ ТА ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В ТЕРИТОРІАЛЬНУ ГРОМАДУ. ...	29
2.1 Модель адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб.....	29
2.2. Інтегровані соціальні послуги та їх роль в процесі адаптації внутрішньо переміщених осіб.....	35
2.3 Модель соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Чернівецькій міській громаді	41
Висновки до другого розділу.....	47
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	55

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БФ - благодійний фонд

ВПО - внутрішньо переміщені особи

ГО - громадська організація

ЄС - Європейський союз

ЗУ - Закон України

КМУ - Кабінет Міністрів України

МОМ - міжнародна організація з міграції

ООН - Організація Об'єднаних Націй

ЦНАП - Центр надання адміністративних послуг

ВСТУП

Актуальність проблеми: військовий конфлікт на сході України поставив на порядок денний проблему внутрішньо переміщених осіб (далі ВПО). Ситуація в Україні після російського вторгнення справді призвела до значного внутрішньо переміщення населення, що має серйозні соціально-економічні наслідки. Наслідки війни тягнуть за собою зруйноване житло, втрату робочих місць та психосоціальні негаразди, що вимагають системної та тривалої підтримки.

Велика кількість ВПО призвела до перевантаження ресурсів місцевих громад, зокрема освіти, медицини, житла та інших сфер. Це призвело до напруженості і нестабільності в економіці та соціальній сфері.

ВПО стикаються з різними викликами, включаючи питання безпеки, втрату особистих майнових прав, інклюзивне отримання освіти та доступ до робочих місць. Часто стикаються з викликами соціокультурної адаптації в новому оточенні, включаючи в себе вивчення нових мов, знайомство з новим соціокультурними звичаями, традиціями та встановлення взаємодії з новою спільнотою. Забезпечення гуманітарною допомогою може бути важливим етапом в забезпеченні їхніх базових потреб та підтримка в період кризи.

З великою кількістю мігрантів важливо розробляти та впроваджувати гнучкі та інклюзивні стратегії соціальної інтеграції, спрямованої на врахування потреб та особливостей внутрішньо переміщених осіб. Враховуючи особливості груп, що виїхало за межі України, дійсно важливим є розробка ефективних стратегій реінтеграції та відновлення стабільності в країні. Забезпечувати доступ до програм підтримки для жінок та дітей, які можуть включати навчання та підтримку у знаходженні роботи. Участь ВПО у плануванні та реалізації програм є важливим етапом для забезпечення ефективності та адаптованості ініціативи до конкретних ситуацій. Розуміння конкретних потреб та умов громади дозволяє органам місцевого самоврядування налаштовувати свої послуги на індивідуальні вимоги різних груп населення та ВПО.

Внутрішні мігранти часто мають труднощі в процесі реінтеграції через обмежений доступ до освіти, медичних послуг та можливостей працевлаштування. Така ситуація сприяє формуванню нерівності в українському суспільстві.

Проблема внутрішньо переміщених осіб залишатиметься актуальною тривалий час та вимагатиме комплексного підходу до її вирішення. Отже налагодження належної підтримки цієї вразливої соціальної категорії населення сьогодні як ніколи на часі.

Забезпечення успішної соціальної інтеграції ВПО в територіальні громади вимагає розробки та впровадження моделей, які враховують їхні потреби, реалії сучасності та забезпечують сталу підтримку для їх повноцінної життєдіяльності.

«Проблеми внутрішньо переміщених осіб: працевлаштування, відновлення втрачених документів, пошук житла, доступ до соціальних послуг. Навіть при умовах надання матеріальної допомоги та соціальної допомоги з боку держави, та різних благодійних організацій, внутрішньо переміщені особи залишаються вразливою групою населення, основні права яких були порушені»[29].

Чимало українських та зарубіжних науковців присвятили свої дослідження вивченню проблем внутрішньо переміщених осіб. Розглядаючи в своїх наукових розвідках різні аспекти їхнього життя та соціального становища, вони також торкалися впливу такого явища як ВПО на соціальні відносини й суспільство в цілому. Зокрема Марія Зубрицька [39], українська соціологиня, зосередилася на вивченні соціальних аспектів військового конфлікту в Україні, включаючи вивчення проблеми внутрішньо переміщених осіб. Олексій Гарань [84], голова правління громадської організації (далі ГО) «Правова асоціація «Майдан», вивчає питання захисту прав внутрішньо переміщених осіб та досліджує особливості їхнього становища в суспільстві. Представники Міжнародної організації з міграції [36] залучені до дослідження соціальних проблем ВПО, та надають посильну допомогу внутрішньо переміщеним особам в Україні, спрямовану на поліпшення їхнього становища та інтеграцію. Ольга Калашникова

активно працює над розробкою та реалізацією стратегій забезпечення прав та потреб ВПО. Фахівці Центру громадянських свобод «Спільна справа» реалізують ряд проектів та вивчають особливості захисту прав внутрішньо переміщених осіб в Україні. Refugees International, міжнародна організація, що спеціалізується на питаннях біженців та внутрішньо переміщених осіб, проводить дослідження та на їх підставі робить рекомендації щодо покращення умов перебування ВПО в Україні. Європейська комісія фінансує та підтримує дослідження щодо проблем внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Отже, співпраця між державою, громадами та різними фондами для забезпечення адекватного захисту та підтримку внутрішньо переміщених осіб. Врахування базових потреб і забезпечення доступу до житла, харчування, медичної допомоги, освіти та зайнятості визначено як ключові фактори успішної адаптації та інтеграції ВПО. Взаємодії між різними рівнями влади та громадськими структурами, визначається як вирішення для створення сприятливого середовища для внутрішньо переміщених осіб. Органи місцевого самоврядування, медичні заклади, освітні установи та соціальні служби підкреслюють важливість координації та спільні зусилля у вирішенні проблем внутрішньо переміщених осіб в умовах складних життєвих обставинах, таких як збройні конфлікти та економічна нестабільність

Територіальні громади до яких звертаються ВПО для ухвалення рішення місцевих програм для розв'язання питання внутрішньо переміщених осіб визначається необхідністю довготривалого та системного підходу до вирішення питань ВПО. Місцеві програми стають важливим інструментом у забезпеченні комплексного підходу до вирішення проблеми адаптації та інтеграції в новому середовищі.

Актуальність теми також визначається економічною нестабільністю, що може бути результатом конфліктів та інших кризових ситуацій. Внутрішнє переміщення в таких умовах стає важливим аспектом соціально-економічної діяльності та вимагає ефективних стратегій адаптації та інтеграції. Вивчення проблеми внутрішньо переміщених осіб, а також розробка ефективних підходів

до їхньої підтримки та інтеграції, має важливе значення для сучасного суспільства та держави, що стикаються з вишкою глобальною нестабільністю.

Об'єкт дослідження: інтеграція внутрішньо переміщених осіб до життя в громаді.

Предмет дослідження: моделі інтеграції внутрішньо переміщених осіб в територіальну громаду.

Мета дослідження: обґрунтування вибору оптимальних соціальних моделей інтеграції та адаптації внутрішньо переміщених осіб до життя в територіальній громаді. Виходячи з поставленої мети впливають наступні завдання:

- розглянути основні підходи щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб в територіальну громаду; - проаналізувати нормативно - правове забезпечення соціальної роботи з внутрішньо – переміщеними особами; - визначити базові потреби внутрішньо переміщених осіб на рівні громади; - проаналізувати найбільш поширенні моделі соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Чернівецькій міській громаді.

Методи дослідження: для досягнення поставленої мети нами було використано цілий ряд методів, зокрема теоретичний, прогностичний, понятійно термінологічний, узагальнення; також використано порівняльний аналіз і синтез при опрацюванні результатів соціологічних досліджень та джерельної бази; вивчення, аналіз і систематизація нормативно-законодавчих актів.

Матеріал дослідження: в процесі написання кваліфікаційної роботи, авторка опрацювала значну кількість наукових публікацій як українських так і зарубіжних дослідників. Проаналізовано нормативно-законодавчу базу в Україні, нормативні акти Організації Об'єднаних Націй (далі ООН), зокрема Міжнародної Організації з Міграції, Європейського Союзу, тощо. Також варто звернути увагу на вивчення великого масиву публікацій в мас медіа а також з корпоративних сайтів громадських організацій.

Наукова новизна: опрацювано та визначено основні підходи щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Чернівецькій міській громаді;

проаналізовано нормативно-правове забезпечення та визначено його проблемні сторони; проаналізувала 3 моделі які використовуються в процесі інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Чернівецькій місцевій громаді; проаналізувала перешкоди інтеграції в громадах м. Чернівці.

Практичне значення: результати дослідження можуть використовуватися під час соціальної роботи з біженцями, також можуть служити основою для розроблення та вдосконалення програм та послуг для внутрішньо переміщених осіб й під час розробки програм психосоціальної підтримки та психотерапії, спрямованих на полегшення стресу та покращення добробуту внутрішньо переміщених осіб. Результати дослідження можуть вплинути на розробку та впровадження політик інтеграції в територіальних громадах для забезпечення ефективної соціальної та економічної інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

Апробація результатів дослідження: відбувалась в процесі практичної діяльності, зокрема під час проведення семінарів, консультацій, засідань робочих груп, у співпраці з Благодійним фондом (далі БФ) «Право на захист».

Структура роботи: відповідає методичним рекомендаціям складається: вступу, 2 розділи, 6 підрозділів, висновків та списку використаної літератури.

Загальний обсяг роботи – 68 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

1.1. Аналіз основних підходів щодо соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в територіальну громаду

Розуміння поняття «соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб» є складним і включає в себе різні теоретико-методологічні підходи.

Враховуючи те, що різні дослідники та дисципліни можуть мати різні підходи до цього поняття, розглянемо декілька трактувань:

- Психологічний підхід. В рамках психологічного підходу соціальна інтеграція розглядається через призму психологічного благополуччя та психічного здоров'я внутрішньо переміщених осіб. Цей підхід вивчає психологічні аспекти адаптації до нового середовища, включаючи стрес, депресію та інші емоційні стани.

- Соціологічний підхід. В соціологічному підході соціальна інтеграція розглядається як процес включення внутрішньо переміщених осіб у нову соціальну спільноту та культурне середовище. Як правило воно включає аналіз соціальних мереж, економічну інтеграцію та участь в громадському житті.

Соціологічний підхід до розуміння соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб базується на аналізі соціальних відносин, взаємодії внутрішньо переміщених осіб в суспільстві. Цей підхід допомагає зрозуміти, як внутрішньо переміщені особи інтегруються в нове середовище, як вони взаємодіють з місцевими спільнотами і як вони сприймаються іншими членами суспільства. «Основні аспекти соціологічного підходу до соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб включають:

1. Аналіз соціальних мереж – це допоможе з'ясувати їхні зв'язки з іншими індивідами і групами в суспільстві, вивчити які відносини та контакти допомагають або перешкоджають інтеграції внутрішньо переміщеним особам.

2. Оцінка рівня участі - розкриє наскільки активно внутрішньо переміщені особи беруть участь у різних сферах життя суспільства, таких як освіта, праця, політика, культура і громадська діяльність.

3. Соціальний капітал який включає в себе довіру, взаємодопомогу та суспільні ресурси, дозволяє зрозуміти як внутрішньо переміщені особи інтегруються в місцеві спільноти і чи вони мають доступ до ресурсів і підтримки.

4. Дискримінація і соціальне виключення допомагає побачити можливі варіанти дискримінації та соціального виключення внутрішньо переміщених осіб в суспільстві. Це може включати в себе вивчення стереотипів, тверджень та перешкод з якими стикаються внутрішньо переміщені особи.

5. Взаємодія з установами, такими як система освіти, медична допомога, працевлаштування тощо.

6. Суспільне сприйняття - розкриє громадське ставлення до внутрішньо переміщених осіб і допоможе зрозуміти, як вони сприймаються іншими членами суспільства, як це впливає на їхню інтеграцію та як можна поліпшити їхнє сприйняття»[21].

Соціологічний підхід до соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб відкриває можливість глибокого розуміння складних соціальних процесів, які відбуваються при переміщенні індивідів з одного середовища в інше. Він може служити основою для розробки стратегій і програм, спрямованих на підтримку і полегшення інтеграції внутрішньо переміщених осіб в нове суспільне середовище.

- Антропологічний підхід. Тут інтеграція досліджується через призму зміни культурної ідентичності внутрішньо переміщених осіб в новому оточенні. Це включає в себе аналіз збереження та зміни традицій, звичаїв і цінностей.

Антропологічний підхід до розуміння соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб спрямований на вивчення культурних аспектів їхньої адаптації

та інтеграції в нове середовище. Даний підхід акцентує увагу на традиціях, звичаях, цінностях, ідентичності й культурних взаємозв'язках внутрішньо переміщених осіб в контексті діалогу з місцевою владою. Це допомагає поглиблено розглянути культурні аспекти інтеграції внутрішньо переміщених осіб та врахувати їхню ідентичність, якість життя та відносини з місцевими громадами. Він сприяє більшому розумінню того, як культурні чинники впливають на процес інтеграції та сприяє розробці більш ефективних програм підтримки внутрішньо переміщених осіб в новому соціокультурному середовищі [3, с.115]

- Політичний підхід. В даному випадку соціальна інтеграція розглядається як процес, який може бути сприйнятим або загальмованим політичним рішенням та законодавством. Дослідження цього підходу може включати в себе аналіз правового статусу внутрішньо переміщених осіб та їхніх прав.

Політичний підхід концентрується на ролі політичних інститутів, законодавства, політичних процесів і політичної участі у процесі їхньої адаптації та інтеграції в новому середовищі. Політичний підхід допомагає визначити, які політичні фактори впливають на інтеграцію внутрішньо переміщених осіб та які можливості і перешкоди існують в політичному процесі. Це може включити в себе аналіз правового статусу внутрішньо переміщених осіб, їхнього представництва в органах влади, а також роль громадянського суспільства у сприянні їхній інтеграції.

- Економічний підхід. Інтеграція вивчається через призму економічного благополуччя та можливість здобувати дохід. Можна проаналізувати зайнятість, доступ до ринку праці та визначити економічні перешкоди.

Зазначені підходи можуть використовуватися як окремо так і комбіновано, залежно від конкретних ситуацій та внутрішньої політики.

Отже, важливо зрозуміти, що соціальна інтеграція - це багатогранний і складний процес, розуміння його вимагає комплексного підходу та співпраці з різними структурами та організаціями.

Соціальна інтеграція являється важливим фактором для забезпечення фізичного та психічного благополуччя людини. Соціальна інтеграція включається в основну соціальної структури, такі як сім'я, друзі чи суспільство в загальному. Соціальна інтеграція може визначати загальний стан добробуту і задоволення життям.

За даними 2022 року, Україна мала одну з найвищих кількостей внутрішньо переміщених осіб у світі і була на першому місці в Європі.

Причинами подібної ситуації в Україні є війна на Сході країни, а також безпекові та соціально-економічні фактори. Усе це серйозним чином впливає на гуманітарну ситуацію та виокремлює потреби внутрішньо переміщених осіб. Подібні виклики вимагають від держави реалізації ефективної гуманітарної та соціальної підтримки даної вразливої групи.

«Внутрішньо переміщені особи, які внаслідок загрозливих обставин змушені покинути своє постійне місце проживання, зазнаючи негараздів, переживають психологічний стрес через загрозу їхнім цінностям і на деякий час втрачають можливість до самореалізації» [35].

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та Закон України «Про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб» [5] гарантують, що внутрішньо переміщені особи, які залишаються на території своєї власної країни, користуються законним захистом свого уряду.

Закон про внутрішньо переміщених осіб визначає: «внутрішньо переміщеною особою громадян України, іноземців або осіб без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах і були змушені залишити своє місце проживання унаслідок конфлікту, тимчасової окупації, насильства, порушень прав людини чи надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру»[5].

Проаналізувавши джерела, в яких досліджували інтеграцію внутрішньо переміщених осіб в нові громади, ми звернули увагу на ключові аспекти даних процесів. Як правило різні наукові підходи відображають різні аспекти процесів

адаптації та інтеграції ВПО, виходячи, як правило з пріоритетів окремої науки (наприклад, економіки, психології, соціології, демографії, медицини тощо.

Медична система в результаті дослідження адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб більше зосереджується на стані здоров'я переміщених осіб.

Психологічна наука цікавиться психологічним станом внутрішньо переміщених осіб, включаючи стрес. Може, зокрема досліджувати які внутрішні фактори впливають на психічний стан осіб під час адаптації та як це може вплинути на їхнє психологічне благополуччя.

Соціологія зацікавлена в соціальних та культурних аспектах адаптації внутрішньо переміщених осіб. Дана наука вивчає, як відбувається адаптація до нового культурного середовища і які можливі зміни в ідентичності внутрішньо переміщених осіб.

Економічна наука досліджує економічні аспекти адаптації, такі як витрати і можливості внутрішньо переміщених осіб на ринку праці. Вона може аналізувати, як внутрішньо переміщені особи відновлюють свій професійний статус та як це може вплинути на їхній економічний добробут.

При вивченні теоретико-методологічних підходів щодо трактування поняття соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб, важливо розуміти, що цей процес є комплексним і вимагає глибокого теоретичного та практичного осмислення. Розглядаючи різні аспекти соціальної інтеграції, необхідне вивчення різних методологічних підходів.

«Поняття соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб розглядається з позицій соціології, психології, економіки та права. Теоретичні моделі, що базуються на підходах, допомагають розуміти різноманітні аспекти адаптації та інтеграції переселенців у новому соціальному середовищі»[30].

Сприйняття індивідуальних потреб внутрішньо переміщених осіб, переваг та перешкод, з якими вони зіштовхуються, стає ключовим для розробки ефективних підходів до соціальної інтеграції. Теоретичні дослідження вказують

на необхідність гнучких та інклюзивних стратегій, що враховують культурні, економічні та психосоціальні особливості кожного вимушеного переселенця.

Окрім того, методологічний підхід до розуміння соціальної інтеграції враховує важливість партнерства між державними і недержавними структурами, громадянським суспільством та самими внутрішньо переміщеними особами. Ця взаємодія сприяє створенню більш ефективних програм спрямованих на підтримку інтеграції та підвищення якості життя вразливої групи населення.

Отже, аналіз теоретико-методологічних підходів до соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб дозволяє визначити ключові аспекти цього процесу та визначити напрямки подальших досліджень для вдосконалення стратегій та програм в галузі інтеграції.

«Соціальна робота з вимушеними переселенцями та їх сім'ями спрямована на забезпечення ефективної соціальної адаптації та здійснення соціального захисту, зміцнення та активізацію їх адаптаційного потенціалу, створення сприятливих умов для їх життєдіяльності, забезпечення тривалих соціальних відносин, налагодження механізмів самореалізації та саморозвитку, допомогти членам сімей вимушених переселенців у їх позитивній соціалізації» [60,с.9].

1.2. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в Україні

Важливим завданням демократичної держави є формування міцного правового фундаменту в сфері вирішення проблем біженців і вимушених переселенців. На жаль українське законодавство не достатньо сприяє захищеності внутрішньо переміщених осіб. Мається на увазі, зокрема міграційне законодавство як об'єкт правового регулювання соціальної й міграційної політики держави яка гарантує права внутрішньо переміщених осіб.

Реалізація комплексної міграційної політики в Україні, що сприятиме вирішенню проблем біженців і вимушених переселенців, повинна включати:

1. Відповідне законодавство. Необхідно розробити нове й удосконалити чинне законодавство, яке регулює статус та права внутрішньо переміщених осіб. Такий підхід включає в себе закони про внутрішньо переміщених осіб, про захист прав людини, про статус та соціальну політику щодо внутрішньо переміщених осіб.

2. Міграційну політику. Необхідно оновити національну міграційну політику, яка визначатиме сучасні цілі стратегії в галузі міграції. Вона повинна враховувати потреби внутрішньо переміщених осіб та інших мігрантів, а також сприяти їхній інтеграції в українське суспільство.

3. Соціальну підтримку. Держава має забезпечити соціальну підтримку внутрішньо переміщених осіб, включаючи доступ до житла, медичної допомоги, освіти та інших соціальних послуг. Це допоможе їм адаптуватися до нових умов проживання та покращити якісь свого життя.

4. «Міжнародну співпрацю. Україна повинна співпрацювати з міжнародними організаціями, такими як ООН та UNHCR, для забезпечення захисту внутрішньо переміщених осіб та отримання підтримки у вирішенні проблем» [36].

5. Інформаційну кампанію. Важливо провести інформаційну кампанію серед населення для пояснення ситуації з внутрішньо переміщеними особам, і також сприяти позитивному ставленню до них.

6. Подолання гуманітарних криз. Держава повинна працювати над розв'язанням гуманітарних криз, які призвели до появи внутрішньо переміщених осіб і надавати їм можливість повернутися до своїх домівок, коли це стане безпечно.

Створення міцного правового фундаменту і розробка комплексної міграційної політики є важливим завданням для забезпечення захисту та інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні, особливо в умовах зовнішньої агресії.

Про актуальність проблематики соціально-правового забезпечення внутрішньо переміщених сімей свідчить значна кількість наукових праць та досліджень.

Проблема соціально-правового захисту біженців та внутрішньо переміщених осіб, а саме з аспектів теорії і практики міжнародного права, особливостей національного характеру і соціальної стратифікації, проблем міграційної політики, присвячені наукові роботи зарубіжних вчених: А. Інкельс, Д. Порбулін, Гай С.Лібанов. та інші [73, с.345].

Основні причини, стратегії переселення та проблеми адаптації внутрішньо переміщених осіб займалися дослідженням такі науковці: «О. Міхеєв, В. Серета тощо, Т. Семигіна»[73, с.363]. займалася дослідженням соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Держава має велику відповідальність за захист прав переселенців на рівні з іншими громадянами, зокрема в умовах, коли вони змушені були раптово переїхати. Забезпечення прав і свобод переселенців повинно враховувати їхні особливі потреби, виниклі внаслідок переїзду.

Стаття 3 Конституції України визначає, що «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава має відповідати перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави»[9].

Щоб забезпечити повне дотримання прав переселенців, держава має реалізувати ряд заходів:

1. Законодавчі зміни - прийняття чітких законів, які гарантують права переселенців і враховують їхні особливі потреби.

2. Система соціального захисту - забезпечити переселенцям належний доступ до соціальних послуг, медичної допомоги, освіти та інших аспектів соціального захисту.

3. Інфраструктура та житлові умови - створити умови для швидкої інтеграції переселенців, зокрема через надання житла та доступу до інфраструктури, необхідної для їхнього повноцінного життя.

4. Психологічна підтримка - забезпечити психологічною допомогою тих, хто пережив труднощі через раптовий переїзд.

5. Система правової допомоги - забезпечити доступ до правової допомоги для захисту прав переселенців у випадках їх порушення.

6. Інформаційна кампанія - проводити інформаційні кампанії для свідомого сприйняття суспільством проблем та потреб переселенців.

Дотримання принципів конституційних гарантій та вжиття заходів для захисту прав переселенців допоможе забезпечити їхню недоторканість та інтеграцію в новому місці проживання.

Права та свободи внутрішньо переміщених осіб та їх сімей є топовими і відповідають загальноприйнятим стандартам гуманітарного права. Для забезпечення повноцінного захисту прав і свобод цієї категорії осіб, держава зазвичай приймає ряд правових актів, які регулюють їх статус, соціальний захист, медичну допомогу, освіту, працевлаштування та інші аспекти їхнього життя.

Закони та підзаконні акти можуть включати в себе такі пункти:

1. Статус та визнання - закони визначають статус ВПО та процедури їхнього визнання, а також визначають правовий захист для осіб, які вимушено переміщені внаслідок конфліктів, природних катастроф, чи інших небезпечних ситуацій.

2. Соціальний захист - закони мають передбачати механізми соціального захисту для ВПО, включаючи надання житла, грошову допомогу, медичну допомогу, освіту та інші види підтримки.

3. Працевлаштування - законодавство може регулювати права ВПО на працевлаштування, захист від дискримінації на робочому місці та інші аспекти трудових відносин.

4. Освіта- забезпечення доступу до освіти для ВПО, включаючи визнання документів про освіту, надання допомоги в адаптації до системи освіти нового місця проживання.

5. Медична допомога - гарантування доступу до медичної допомоги, включаючи екстрену медичну допомогу та доступ до ліків.

6. Захист від насильства та дискримінації - закони повинні забезпечувати захист ВПО від будь-якої форми насильства, експлуатації та дискримінації.

7. Правова допомога - забезпечення доступу до правової допомоги для вирішення правових питань, які можуть виникнути в зв'язку з переміщенням.

Ці закони та правові акти служать для створення надійної правової бази для захисту інтересів внутрішньо переміщених осіб та їх сімей та гарантії їхньої недоторканності в умовах вимушеного переселення.

Нормативно-правова база є доволі розвиненою щодо захисту прав і свобод ВПО на території України. «До нормативно-правової бази входить: Закон України «Про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб», та Національна стратегія у сфері прав людини, яку було затверджено Указом Президентом України від 25.08.2015 р. №501/2015. Мета цих документів полягає у забезпеченні внутрішньо переміщеним особам та членам їх сімей гарантованих Конституцією України прав і свобод громадян»[5].

«Постанова Кабінету Міністрів 16.12. 2015 р. № 1094 р., якою було затверджено Рекомендації парламентських слухань на тему: «Ста дотримання прав внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які проживали на тимчасово окупованій території України та на тимчасово неконтрольованій території в зоні проведення антитерористичної операції», які в подальшому спонукали до прийняття низки різноманітних правових документів, які охопили широке коло проблем внутрішньо переміщених осіб та членів їх сімей» [10].

«Постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 р. № 646 «Про облік внутрішньо переміщених осіб» є важливим кроком у створенні системи обліку та підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні. Ця постанова встановлює основні принципи та механізми функціонування системи обліку внутрішньо переміщених осіб» [75]. Постанова є важливим інструментом для забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та їх інтеграцією в новому середовищі. Вона дозволяє державі ефективно взаємодіяти з внутрішньо переміщеними особами та

надавати їм необхідну підтримку та послуги, що сприяють їхньому соціальному та правовому захисту.

Діяльність соціального працівника базується на принципах гуманізму, справедливості та рівноправ'я, спрямованих на створення сприятливих умов для життя та самореалізації внутрішньо переміщених осіб в новому середовищі і має на меті подолати проблеми, які виникають у мігрантів під час переміщення з одного регіону в інший.

Відповідно до Постанови Кабінетів Міністрів України № 365 від 8 червня 2016 року «Питання про здійснення виплат внутрішньо переміщеним особам» визначає відновлення виплат та пенсій, щомісячного грошової допомоги, державних стипендій, усіх видів матеріальної компенсації та соціальної допомоги.

Ця постанова спрямована на полегшення доступу внутрішньо переміщеним особам до соціальних послуг і компенсацій, а також забезпечення дієвого контролю за процесом надання соціальної підтримки. Вона допомагає уникнути надмірної бюрократії та спростити процедуру отримання соціальних виплат для тих хто був вимушено переселитися через конфлікт та окупацію території.

Закон України «Про соціальні послуги» й Постанови Кабінету Міністрів України №895 і №896 відіграють важливу роль у регулюванні та організації надання соціальних послуг та соціального супроводу особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, включаючи внутрішньо переміщених осіб.

Забезпечення соціального захисту і адаптації внутрішньо переміщених осіб є важливою складовою державної соціальної політики України. Процес покращення умов для цих осіб та розвиток національної нормативно правової бази є завданням, яке вимагає спільних зусиль держави, міжнародних організацій, громадських організацій.

Отже, загальний контекст для роботи з внутрішньо переміщеними особами може бути знайдений у таких нормативних актах:

- «Конституція України яка забезпечує основні права та свободи громадян, включаючи внутрішньо переміщених осіб»[9].

- Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [7]. Визначає статус біженців та інших категорій осіб, які можуть потребувати особливого захисту.

- Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [5]. Цей закон визначає правовий статус і гарантії для внутрішньо переміщених осіб в Україні. Він регулює питання їхнього захисту, соціальної підтримки. трудових прав.

- Закон України «Про соціальні послуги» - «встановлює загальний порядок надання соціальних послуг, які можуть включати послуги для внутрішньо переміщених осіб»[6].

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії органів виконавчої влади щодо вирішення питань внутрішньо переміщених осіб»[74]. Встановлює механізми взаємодії між різними владними органами у справах, пов'язаних із внутрішньо переміщеними особами.

Закони та нормативно-правові акти створюють основу для розробки та впровадження програм та послуг для соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні.

1.3. Забезпечення базових потреб внутрішньо переміщених осіб на рівні територіальної громади

Забезпечення базових потреб внутрішньо переміщених осіб на рівні територіальних громад є важливим завданням для держави та місцевих органів влади. Воно включає в себе низку аспектів, які допомагають забезпечити гідність та соціальну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб в новому середовищі.

Забезпечення базових потреб внутрішньо переміщених осіб на рівні територіальної громади визначається комплексом заходів та програм, спрямованих на забезпечення основних елементів їхньої життєдіяльності. Вони

як правило охоплюють різні сфери життя, такі як забезпечення житлом, освіту, медичну допомогу, працевлаштування та інші соціальні послуги.

Зупинимось детальніше на основних аспектах забезпечення базових потреб внутрішньо переміщених осіб на рівні територіальної громади.

Житло - це один найважливіших аспектів забезпечення внутрішньо переміщених осіб. Місцеві органи можуть сприяти як у пошуках житла для внутрішньо переміщених осіб так і надавати інформацію про можливість отримання житлової підтримки та соціальних служб.

«Забезпечення житлом для внутрішньо переміщених осіб є однією найважливіших задач у процесі їхньої адаптації та інтеграції на новому місці проживання. Місцеві органи можуть виконувати ряд дій сприяння у пошуку житла та надання підтримки в цьому. Місцеві органи можуть створити інформаційні ресурси та веб-сайти, де внутрішньо переміщені особи можуть знаходити інформацію про доступні житлові можливості, програми підтримки, агентства з надання житлових послуг тощо»[46].

Органи місцевого самоврядування можуть сприяти пошуку житла через співпрацю з місцевими ринковими агентствами нерухомості, допомагаючи оглянути доступні пропозиції та вирішити питання з власним житлом.

«Соціальні житлові проекти - це розробка та реалізація соціальних та житлових проектів, таких як будівництво житла для внутрішньо переміщених осіб, може бути одним із способів забезпечення житлових потреб»[12].

Органи місцевого самоврядування можуть вести контроль та моніторинг житлових умов внутрішньо переміщених осіб та оцінювати їхні потреби, щоб вдосконалювати програми підтримки. Важливо, щоб рішення та програми були гнучкими і враховували індивідуальні потреби внутрішньо переміщених осіб. Співпраця між органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, міжнародними партнерами та внутрішньо переміщеними особами може сприяти успішному забезпеченню житлових потреб та успішній адаптації даних осіб на новому місці проживання.

Забезпечення доступу внутрішньо переміщених осіб до освіти є ключовим фактором для їх адаптації та інтеграції. Це включає в себе можливість отримання освіти для дітей внутрішньо переміщених осіб та підтримку у професійній перекваліфікації для дорослих.

Освітні заклади можуть надавати психологічну підтримку для внутрішньо переміщених осіб, які можуть переживати стрес чи труднощі через переїзд та зміну навчального середовища. Якщо ВПО переселилися в область з іншою мовою, важливо надавати можливість вивчення цієї мови, щоб полегшити їхню адаптацію та спілкування. Заходи та проекти які спрямовані на вивчення адаптації внутрішньо переміщених осіб до шкільного та навчального співтовариства, можуть сприяти їхній соціальній інтеграції та зниженню відчуття відокремленості. Тому важливо мати відповідні юридичні механізми, які б захищали права ВПО на навчання та доступ до освіти.

«Забезпечення доступу до освіти для внутрішньо переміщених осіб включає спільні зусилля місцевих органів влади, освітніх установ, громадських організацій і міжнародних партнерів. Це сприяє не лише соціальній інтеграції внутрішньо переміщених осіб, але і сприяє їхньому внеску у суспільство та розвиток нового місця проживання»[41].

«Доступ до медичних послуг є важливим компонентом збереження здоров'я внутрішньо переміщених осіб. Місцеві медичні заклади повинні бути готові надавати необхідну допомогу внутрішньо переміщеним особам. Відкритий доступ до ліків, медичних обстежень, які можуть бути потрібні, є важливим аспектом медичної допомоги. Політика медичного страхування може сприяти забезпеченню фінансової доступності медичних послуг для внутрішньо переміщених осіб. Деякі програми соціального страхування можуть надавати допомогу внутрішньо переміщеним особам. Інформування про доступні медичні послуги та допомагати їм отримати необхідну інформацію про лікарів, лікарні та медичні центри»[46].

Політика медичного страхування може сприяти забезпеченню фінансової доступності до медичних послуг для внутрішньо переміщених осіб.

Здійснення просвітницької діяльності щодо здоров'я та гігієни може сприяти запобіганню захворюваності серед внутрішньо переміщених осіб.

Органи місцевого самоврядування мають сприяти у наданні соціальних послуг, включаючи психологічну підтримку, консультування та інші види підтримки для тих хто пережив процедуру зміни місця проживання.

Професійна підтримка - допомога у працевлаштуванні або сприяння щодо підвищення кваліфікації може допомогти їхній соціальній інтеграції та самостійності.

Забезпечення внутрішньо переміщених осіб доступом до юридичної допомоги для вирішення їхніх правових питань є важливим аспектом захисту їхніх прав.

Місцеві органи влади, спільно з громадськими організаціями та міжнародними партнерами, мають працювати над створенням і вдосконаленням системи підтримки внутрішньо переміщених осіб на рівні територіальної громади.

Органи місцевого самоврядування можуть сприяти забезпеченню внутрішньо переміщених осіб зайнятстю для дорослих, що є важливим аспектом їхньої інтеграції. Також важливою є допомога в пошуку роботи та розвитку професійних навичок.

Психосоціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб необхідна для ВПО через стрес та травми, які вони пережили. Громадські організації та соціальні служби мають забезпечити подібну психосоціальну допомогу.

Важливо, забезпечуючи захист прав внутрішньо переміщених осіб на рівні територіальної громади, надавати їм доступ до інформації про їх права та можливості отримати допомогу у разі їх порушення.

Інформаційна робота, місцевих органів влади є важливою складовою інформаційної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, яка надає дані про доступні ресурси та програми підтримки.

«Забезпечення базовими потребами внутрішньо переміщених осіб вимагає координації зусиль місцевих органів влади, громадських організацій,

міжнародних донорів і самої спільноти. Тільки таким способом можна забезпечити повноцінну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб на новому місці проживання та підтримки їхнє благополуччя»[17].

Забезпечення доступу до медичних послуг та програм профілактики захворювань, включає в себе медичні огляди, лікування та психоневрологічну підтримку.

Створення програм та ініціатив для забезпечення можливостей трудової зайнятості внутрішньо переміщеним особам включає здобуття необхідних навичок, підтримку у пошуку роботи та розвиток малих бізнесів.

Надання психосоціальної підтримки сприятиме подоланню стресу та адаптації до нового оточення. Дуже важливо створити сприятливе соціальне середовище для внутрішньо переміщених осіб. Крім того необхідно забезпечити доступ до правової допомоги та консультацій для вирішення юридичних питань, пов'язаних з статусом переселенця та іншими юридичними аспектами.

Забезпечення базових потреб внутрішньо переміщених осіб на рівні територіальної громади вимагає комплексного підходу та співпраці місцевої влади, громадських організацій та інших зацікавлених сторін. Постійний моніторинг та оцінка ефективності програм дозволяють адаптувати заходи до змін потреб та забезпечити сталу підтримку для внутрішньо переміщених осіб.

Забезпечення базових потреб внутрішньо переміщених осіб на рівні громади є ключовим елементом гуманітарної політики держави. Враховуючи складні обставини, в яких опиняються ці люди, необхідно розробляти та впроваджувати комплексні заходи для забезпечення їхньої недоторканості та інтеграції в новому місці проживання.

На рівні громади, важливо вибрати і використовувати різноманітні механізми підтримки, щоб забезпечити ВПО доступ до житла, освіти, медичних послуг, працевлаштування та соціального захисту. Передбачення ефективної системи правової допомоги та психосоціальної підтримки виявляється критичним для забезпечення повноцінного і гідного життя цієї категорії населення.

Крім того, активна участь громадськості та співпраця з міжнародними та неприбутковими організаціями можуть сприяти у створенні позитивного середовища для інтеграції та підтримки ВПО. Спільні зусилля усіх зацікавлених сторін допоможуть створити стійке підтримуюче соціальне середовище для тих, хто пережив вимушене переміщення.

Загалом, враховуючи принципи гуманітарної політики та загальні принципи захисту прав людини, необхідно прагнути до забезпечення не тільки фізичного виживання, але й до психосоціального та економічного розвитку внутрішньо переміщених осіб, сприяючи їхній повноцінній інтеграції в суспільство.

Отже, забезпечення базових потреб внутрішньо переміщених осіб на рівні територіальної громади є важливим елементом забезпечення їхньої недоторканості та повноцінної інтеграції.

Висновок до першого розділу.

Як бачимо з вище наведеного, забезпечення адекватного захисту та підтримки внутрішньо переміщених осіб є важливим завданням для держави та громади, особливо в умовах збройного конфлікту та економічної нестабільності. Для успішної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб в нове середовище необхідно враховувати їхні базові потреби та забезпечити доступ до житла, харчування, медичної допомоги, освіти та зайнятості.

На рівні територіальної громади, місцеві органи влади, громадські структури відіграють важливу роль у забезпеченні цих потреб. Співпраця між різними гуманітарними та благодійними фондами, органами місцевого самоврядування, медичними закладами та освітніми установами, є вирішальною для успішної інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

Для ефективного забезпечення потреб ВПО необхідно розвивати та удосконалювати національну та регіональну соціальну політику, законодавство та програми соціальної підтримки. Зокрема, важливо розробляти механізми обліку внутрішньо переміщених осіб, що спростить їх доступ до соціальних послуг та допоможе в пошуку роботи.

Крім того, психологічна та психосоціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб, які пережили стрес та травму, є не менш важливою складовою процесу їхньої адаптації та інтеграції.

Усі ці заходи мають базуватися на принципах дотримання прав людини та недискримінації, забезпечувати внутрішньо переміщеним особам рівні можливості та гарантувати захист їхніх прав і свобод. Важливо також враховувати міжнародні стандарти та зобов'язання в галузі захисту внутрішньо переміщених осіб.

Дослідження особливостей соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні дозволило зробити ряд важливих висновків, які допомагають глибше розуміти динаміку та виклики даного процесу.

Опираючись на використані теоретико - методологічні підходи, нам вдалося розкрити ключові аспекти соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, важливо звернути увагу на концептуалізацію інтеграції як процесу, який враховує не тільки економічні, але й соціокультурні та психологічні аспекти.

Нормативно-правове забезпечення є важливою ланкою здійснення соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами. Проте виникає необхідність у подальшій узгодженості та підвищенні ефективності використання цих інструментів.

Вивчення проблеми забезпечення базових потреб на рівні територіальної громади, виявило як позитивні так і негативні моменти в забезпеченні базових потреб внутрішньо переміщених осіб. Це ставить під сумнів загальний рівень підготовки місцевих громад до інтеграції цільової аудиторії.

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців на своєму інтернет ресурсі зазначає:

«Внутрішньо переміщені особи - це люди, які, перейшовши внутрішні межі своєї країни, залишили свої домівки у зв'язку з небезпекою, такою як конфлікт, природні катастрофи або інші екстремальні обставини. Важливою

особливістю є те, що вони залишаються в межах своєї власної країни та не перетинають міжнародний кордон»[10].

Забезпечення житлом для внутрішньо переміщених осіб є однією найважливіших задач у процесі їхньої адаптації та інтеграції на новому місці проживання. Місцеві органи можуть не тільки сприяти у пошуку житла, а й надавати підтримку щодо його оренди. Вони мають створити інформаційні ресурси та веб-сайти, де внутрішньо переміщені особи можуть знаходити інформацію про доступне житло, реалізовувати програми підтримки, залучати агентства з надання житлових послуг, тощо.

Освітні заклади можуть надавати психологічну підтримку внутрішньо переміщеним особам, які пережили стрес чи труднощі пов'язані переїздом та зміною навчального середовища. Якщо ВПО переселилися в область з іншою мовою, важливо надавати можливість вивчення цієї мови, щоб полегшити їхню адаптацію та спілкування. Заходи та програми які спрямовані на включення внутрішньо переміщених осіб до шкільного та навчального співтовариства, можуть сприяти їхній соціальній інтеграції та зниженню відчуття відокремленості. Забезпечення права на освіту, повинно ґрунтуватись на відповідних юридичних механізмах, які б захищали доступ до освіти.

ВПО зберігають усі свої права, включаючи право на житло, свободу та основні соціальні послуги, тому створення комплексних програм та заходів для забезпечення їхньої повноцінної інтеграції є важливим фактором державної стабільності. Визначну роль в гарантуванні захисту ВПО та їхнього благополуччя відіграє держава при активній участі громадськості та співпраці з різними недержавними структурами.

Отже, вивчення аспектів, а саме освітній, медичний, соціально-економічний аспект, правовий аспект є важливим для створення ефективної та гуманної системи захисту ВПО на рівні територіальної громади. Ці аспекти допомагають зрозуміти широкий вибір потреб, які виникають у ВПО і врахувати ці потреби при розробці програм та заходів із соціальної підтримки та інтеграції.

Соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб в Україні є багатогранним і динамічним процесом, який потребує системних зусиль та узгодженості зацікавлених сторін. Важливо використовувати інноваційні підходи до покращення соціальної підтримки ВПО, що сприятиме забезпеченню успішної інтеграції цієї вразливої групи населення в українське суспільство.

РОЗДІЛ 2

МОДЕЛІ ТА ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В ТЕРИТОРІАЛЬНУ ГРОМАДУ

2.1. Модель адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб

У житті людини відчуття приналежності та соціальної групи є важливою складовою формування її ідентичності, в той же час воно є засобом досягнення інших цілей. Дослідженням доведено, що соціальна інтеграція сприяє здоров'ю людини та продовжує тривалість життя.

«Внутрішньо переміщені особи, які внаслідок загрозливих обставин змушені покинути своє постійне місце проживання, зазнають емоційного удару, переживають психічний стрес через загрозу цим цінностям і на якийсь час втрачають можливість досягати свої цілі в житті.

Стан соціальних проблем внутрішньо переміщених осіб та рівень їх розв'язання, можна розглянути через поняття «адаптація» та «інтеграція». Проблема полягає в тому, що попри вживання в науковій і прикладній літературі, зокрема, посібниках Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, а також державних нормативних актах, точний зміст поняття «адаптація внутрішньо переміщених осіб» та «інтеграція внутрішньо переміщених осіб» відсутній.

При дослідженні адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб та громад, що їх приймають, головну увагу приділено різним аспектам цих процесів (станів). Це відображає як різні фокуси зацікавлень окремих наук (наприклад, економіки, психології, соціології, демографії, антропології, медицини), так і відмінності в теоретико-методологічних підходах»[64].

Медична наука в контексті питань адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб більше зосереджується на стані здоров'я внутрішньо переміщених осіб, поширеності захворювань, зокрема епідемій.

Психологічна наука цікавиться більше психологічним станом внутрішньо переміщених осіб є важливою галуззю психологічної науки, яка спрямована на розуміння та допомогу ВПО, які знаходяться у складних життєвих обставинах у наслідок вимушеної міграції.

Соціологія й антропологія вивчає широкий спектр аспектів, пов'язаних з внутрішньо переміщеними особами, включаючи їхню взаємодію з новим культурним середовищем та зміни в ідентичності.

Економіка відносно більше цікавиться витратами та потенціалом внутрішньо переміщених осіб та здатністю ВПО мати доступ до ринку праці в середовищі яким вони проживають.

Для кожної науки з наук дослідження адаптації та інтеграції внутрішньо переміщеної особи існують свої методологічні особливості, продиктовані предметом дослідження і фокусом дослідницького інтересу, можна виділити два теоретико-методологічні підходи: соціокультурний і ресурсний (див таб.2.1).

Таблиця 2.1

Характеристика соціокультурного та ресурсного підходу адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб

Соціокультурний підхід	Ресурсний підхід
Увага здебільшого до внутрішнього світу внутрішньо переміщених осіб.	Увага здебільшого до зовнішніх атрибутів внутрішньо переміщених осіб.
Культурна ідентичність та її зміни	Економічний потенціал та трудова активність ВПО
Сприйняття та взаємодія з господарюючим населенням	Використання ресурсів для сприяння розвитку місцевих громад

Соціокультурний підхід фокусується на впливі культурних чинників на адаптацію та інтеграцію ВПО в новому середовищі, що пристосувалися до іншої культури, в тому числі, узгодивши співіснування ідентичності внутрішньо переміщених осіб з ідентичністю оточуючих груп. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб в громаді, які їх прийняли та інтегруються, відповідно, як зближення ідентичностей.

Суть ресурсного підходу формуються наступним чином: «Ресурси можна визначити як засоби, за допомогою яких люди задовольняють потреби, переслідують цілі та виконують вимоги» [64]. «Розуміння поняття адаптації мігрантів - це вивчення факторів, які полегшують або обмежують доступ до ресурсів.

Ресурсний підхід адаптації можна розглянути як пристосування до втрати доступу до ресурсів у новому місці перебування. Інтеграція розглядається як налагодження спільного використання ресурсів внутрішньо переміщеними особами та громадами, що їх приймають.

Соціокультурний підхід придатний для опису проблеми процесу адаптації та інтеграції деяких груп, які дійсно відрізняються своєю культурою та ідентичністю від більшості населення України, зокрема, етнічних та релігійних меншин (наприклад можуть бути роми з Донецької області чи традиціоналісти з числа мусульманських громад Криму)»[13].

Моделі адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб можуть варіюватися в залежності від контексту, культурних особливостей, соціально-економічного середовища та інших чинників. Загальні моделі які використовуються для адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб:

«1. Модель соціокультурної адаптації - акцентує увагу на аспектах культури, ідентичності та соціальної взаємодії. Вона передбачає, що успішна адаптація полягає в розумінні та прийнятті нового соціокультурного середовища.

Модель соціокультурної адаптації визначається комплексним підходом до інтеграції осіб у нове соціокультурне середовище. Ця модель орієнтована на розуміння та врахування культурних, соціальних та міжособистісних аспектів, що впливають на процес адаптації. Для реалізації даної моделі необхідна активна участь у культурних подіях, освоєння нової мови, сприяння збереженню власної культури та співіснування ідентичності.

2. Модель економічної адаптації - фокусується на забезпеченні внутрішньо переміщеним особам доступу до ресурсів та економічних можливостей у новому середовищі.

Модель економічної адаптації включає в себе стратегії та заходи, спрямовані на успішне включення ВПО в новий економічний контекст. Ця модель розглядає аспекти, пов'язані з трудовою зайнятістю, фінансовою самостійністю. Для реалізації даної моделі необхідна належна професійна підготовка, пошук роботи, участь у програмах економічної підтримки та розвитку підприємства.

3. Модель правової та соціальної інтеграції - акцентує увагу на важливості створення правового фундаменту для захисту прав внутрішньо переміщених осіб та їх соціальної інтеграції.

Модель правової та соціальної інтеграції орієнтована на створення умов для повноцінної участі осіб у соціальному та правовому житті нового оточення.

Для реалізації даної моделі необхідна розробка та впровадження необхідних правових актів, соціальних послуг, програми соціальної підтримки та психосоціальної допомоги.

4. Моделі освітньої інтеграції - зосереджена на забезпеченні доступу внутрішньо переміщених осіб до загальної освіти для дітей та професійної перекваліфікації для дорослих.

Освітня інтеграція є важливим етапом адаптації та інтеграції осіб у новому соціокультурному середовищі. Моделі освітньої інтеграції спрямовані на забезпечення доступу до якісної освіти та сприяння успішному навчанню. Для реалізації даної моделі необхідне забезпечення доступу до шкіл, університетів, надання освітніх програм та курсів для адаптації згідно до нових вимог ринку праці.

5. Модель медичної та психосоціальної інтеграції – робить акцент на забезпеченні медичної допомоги та психосоціальної підтримки для збереження фізичного та психічного здоров'я.

Модель медичної та психосоціальної інтеграції спрямована на забезпечення доступу до якісної медичної допомоги та психосоціальної підтримки для осіб, які переселилися або зазнали вимушеного переїзду. Для реалізації даної моделі необхідний доступ до медичних закладів, програм психосоціальної підтримки та реабілітації.

6. Етапна модель - розглядає адаптацію та інтеграцію як послідовні етапи з певними завданнями на кожному етапі. Наприклад, етап вивчення мови, освітній етап, етап пошуку роботи тощо.

Етапна модель інтеграції передбачає послідовні кроки та етапи, які особа пройде для повноцінної адаптації та інтеграції в нове середовище. Для реалізації даної моделі необхідна розробка регіональних програм та підтримка, яка враховує потреби внутрішньо переміщених осіб на різні етапах їхнього переселення та адаптації.

7. Модель економічної інтеграції - фокусується на включенні внутрішньо переміщених осіб в економічну сферу нового середовища, забезпечення доступу до ринку праці та підтримка підприємств.

Модель економічної інтеграції передбачає послідовні заходи та стратегії для ефективного включення осіб у економічне життя нового середовища. Для реалізації даної моделі необхідна професійна підготовка, програми пошуку роботи, фінансова підтримка для підприємства.

8. Територіальна модель - розглядає адаптацію та інтеграцію в контексті конкретної територіальної громади, враховуючи місцеві умови та ресурси.

Територіальна модель інтеграції передбачає створення умов для успішного взаємодії та адаптації осіб, що переселилися, з місцевим середовищем. Для реалізації даної моделі необхідне залучення місцевих інститутів, створення місцевих програм, взаємодія з місцевим населенням.

9. Модель правової захищеності - робить акцент на створенні ефективного правового фундаменту для захисту прав та гарантування рівних можливостей внутрішньо переміщених осіб.

Модель правової захищеності передбачає розвинену систему заходів та правових гарантій для захисту прав та інтересів осіб, що переселяються.

10. Системна модель - розглядає адаптацію та інтеграцію як системний підхід, враховуючи взаємодію різних сферах життя внутрішньо переміщених осіб.

Системна модель інтеграції вимушених переселенців передбачає комплексний та системний підхід до вирішення проблем. Для реалізації даної моделі необхідні комплексні програми, які охоплюють освіту, роботу, здоров'я та інші аспекти»[3].

«Модель адаптації та інтеграції повинна враховувати різноманітні аспекти, такі як житло, освіта, медична допомога, трудова зайнятість, соціокультурна інтеграція та психосоціальна підтримка. Важливим є створення ефективної системи соціального захисту та правової допомоги для забезпечення необхідного рівня благополуччя та безпеки для ВПО»[53].

Ключовими принципами моделі є врахування особливих потреб ВПО, їхніх прав та недоторканості, а також активна участь громадськості та співпраця з різними структурами, включаючи урядові та неприбуткові організації. Розробка та впровадження цієї моделі дозволить зробити процес адаптації та інтеграції більш ефективним та гуманітарним, сприяючи створенню стійкого та підтримуючого соціального середовища для ВПО.

Отже, дані моделі можна використовувати як основа для розробки індивідуальних та колективних стратегій адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб в конкретних умовах. Важливо врахувати індивідуальні потреби внутрішньо переміщених осіб для розробки ефективних програм та заходів.

2.2. Інтегровані соціальні послуги та їх роль в процесі адаптації внутрішньо переміщених осіб

«Моделі інтегрованих соціальних послуг - це підхід, що спрямований на надання координованої та комплексної підтримки ВПО або групам з різними потребами. Даний підхід передбачає об'єднання різних видів соціальних, медичних, психологічних та інших послуг для того, щоб ефективно відповідати на різноманітні потреби ВПО» [38].

Основні характеристики моделі інтегрованих соціальних послуг включають:

1. Координація послуг: різні служби працюють спільно для забезпечення цільової та комплексної підтримки, уникаючи дублювання зусиль та забезпечують повноту відповіді на потреби ВПО.

2. Індивідуалізований підхід: звернення до кожної внутрішньо переміщеної особи як до унікального випадку з урахуванням її конкретних потреб, сильних сторін і контексту життя.

3. Широкий спектр послуг: надання різних видів підтримки, таких як медична допомога, освіта, житлова підтримка, трудова реабілітація.

4. Системна зміна: впровадження інтегрованої моделі вимагає змін у системі надання соціальних послуг, включаючи політику, фінансування та організаційну структуру

5. Партнерство з громадою: співпраця з місцевою громадою, включаючи неприбуткові організації.

Модель інтегрованих соціальних послуг покликана виправити недоліки і запропонувати зручні альтернативи: «як персоналу постачальників послуг так і внутрішньо переміщеним особам. Просування інтегрованої системи соціальних послуг не тільки надасть можливість покращити життя певних категорій населення та допоможе усунути стару радянську систему надання соціальних послуг, а й дозволить моніторити ефективність надання соціальних послуг»[31].

Сутність організації та впровадження системи управління на певній території забезпечує ефективність та розв'язання певної проблеми.

Соціальні послуги є частиною соціальної системи і мають на меті надання підтримки, захисту та допомоги ВПО чи сім'ям, які перебувають у складних обставинах. Соціальні послуги можуть надаватися різними установами та організаціями, такими як соціальні служби, благодійні фонди, громадські організації.

Моделі інтегрованих соціальних послуг зазвичай передбачає спільну та координоване надання різних видів підтримки та послуг для задоволення потреб громадян.

Інтегрований підхід до надання соціальних послуг передбачає комплексні заходи для вирішення проблем та задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб в складних обставинах. Даний підхід враховує, що багато аспектів життя людини взаємодіють між собою, і для досягнення певного результату необхідно включати різні сфери життя, освіта, охорона здоров'я, адміністративні послуги, транспортні тощо.

Інтеграція в соціальній сфері:

1. «Єдине вікно» в наданні соціальних послуг вказує на інтеграцію різних підрозділів чи служб в одному місці для максимальної зручності та доступності для ВПО.

2. Інтеграція у створенні спільних програм (спільне планування різними підрозділами, погодження заходів та очікування від кінцевого результату).

3. Інтеграція у наданні соціальних послуг має стратегічний підхід який спрямований на забезпечення комплексності, ефективності та цільового спрямування послуг, це особливо у випадку коли ВПО належить до вразливих чи особливих груп, таких як похилий вік, діти з малозабезпечених родин.

Аспекти система соціальної підтримки має:

- розвиток програм зайнятості та навчання для полегшення доступу до ринку праці;

- надання підтримки та послуг для безробітних, включаючи професійну реабілітацію та перепідготовку;
- забезпечення безпеки, здоров'я та освіти дітей;
- система допомоги сім'ям та усиновлення;
- доступна медична допомога та забезпечення доступу до ліків;
- виплати соціальної допомоги та пільг для ВПО з низьким рівнем доходів;
- пенсійні та інші соціальні послуги для людей похилого віку;
- спеціальні програми для людей з інвалідністю, забезпечення доступу та підтримка в їхньому оточенні.

Інтеграція управління у сфері соціальної підтримки та соціального захисту має стратегічний підхід який спрямований на створення ефективної та координованої системи, яка керує надання соціальних послуг та забезпечення соціального захисту. Може включати створення спеціальних структурних підрозділів з повноваженнями щодо управління певними процесами.

Інтеграція стратегії має процес об'єднання та узгодження різних стратегій для досягнення спільної мети чи вирішення конкретних завдань. У сфері соціальної підтримки та соціального захисту інтеграція стратегій може бути ключовою для оптимізації ресурсів, поліпшення результатів та забезпечення комплексного та ефективного надання послуг.

Інтеграція процесів в наданні соціальних послуг має систематичний та комплексний підхід, спрямований на оптимізацію та узгодження різних етапів, служб і ресурсів для забезпечення більш ефективного та комплексного обслуговування ВПО.

Згідно Закону України «Про соціальні послуги», існують різні типи соціальних послуг, серед яких прості соціальні послуги є однією з категорій. «Прості соціальні послуги не передбачають надання постійної або систематичної комплексної допомоги, але включають в себе різноманітні форми підтримки та консультування»[6]. До них можуть відноситися такі види послуг:

1. Надання інформації щодо прав та можливостей отримання соціальної допомоги; інформування про доступні програми та ресурси.

2. Надання консультацій з питань соціального захисту та інших аспектів життя; психологічна та соціальна підтримка в рамках консультацій.

3. Допомога в здійсненні контактів з іншими соціальними службами чи організаціями; надання допомоги у вирішенні питань взаємодії з установами.

4. Забезпечення тимчасового притулку для осіб у складних життєвих обставинах; надання допомоги у пошуку тимчасового житла.

5. Захист прав та інтересів осіб перед органами соціального захисту; представлення інтересів осіб у взаємодії з іншими структурами.

Ці послуги можуть бути надані одноразово або періодично, в залежності від конкретних потреб та обставин користувачів. Вони спрямовані на надання допомоги та підтримки в конкретних ситуаціях, не передбачаючи сталого комплексного обслуговування.

«Єдине вікно» є дуже важливим при наданні соціальних та адміністративних послуг.

«Єдине вікно - це єдине робоче місце для надання консультацій з питань соціальної підтримки, прийому відповідних заяв та їхньої реєстрації як в паперовому так і в електронному вигляді, видача довідок і повідомлень про прийняті рішення стосовно соціальної підтримки»[30. с.78].

«Основний принцип - це надання якісних послуг населенню з максимальною зручністю та мінімальними затратами»[30. с.78].

«З метою реалізації даного підходу були видані, відповідно наказ Міністерства соціальної політики від 14.03.2012 № 137 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо надання громадянам соціальної підтримки за принципом «єдине вікно» та виїзної роботи «мобільного соціального офісу» й наказ Міністерства соціальної політики України від 25.02.2019 № 282 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту»[64].

Принцип «єдиного вікна», в діяльності ЦНАПУ передбачає організацію такого сервісу, де ВПО можуть надавати різні адміністративні послуги в одному місці та в один приймальний час. Також сприяє співпраці різних служб та

установ, зокрема соціальних служб, що може позитивно позначитись на узгодженості та ефективності надання соціальних послуг. Впровадження цього принципу «єдиного вікна» полегшує доступ ВПО до соціальних послуг та забезпечує ефективну систему надання адміністративних та соціальних послуг.

Визначені завдання стосуються впровадження інтегрованої моделі системи соціального захисту населення, а саме:

1. Розробка короткострокових та середньострокових планів, повинна включати конкретні цілі та завдання для покращення системи соціального захисту. Застосування програмно-цільового методу дозволяє зосередитися на конкретних завданнях та результативності програм.

2. Система оцінки потреб у соціальних послугах є важливим елементом середньострокового планування. Збір, узагальнення та аналіз інформації про соціально-демографічні дані та потреби ВПО дозволяє визначити пріоритети та адаптувати програми до реальних потреб.

3. Складання бюджету заходів соціальної роботи повинно враховувати взаємозв'язок між різними сферами діяльності, такими як медична, виховна, освітня та інші.

Інтегрований підхід сприяє ефективному використанню ресурсів та забезпеченню комплексної підтримки для ВПО.

Загальна мета полягає в покращенні якості надання соціальних послуг та забезпечення гнучкості та адаптивної системи соціального захисту ВПО до змінних потреб та умов.

«Інтеграція процесів - ефективне й економне використання ресурсів громади, що передбачає залучення мешканців до визначення потреб в соціальних послугах, соціальних проблемах та шляхах їхнього вирішення. В цьому контексті важливим є формування в громаді єдиного інформаційного простору для всіх структур, доступу та обміну своєчасною, достовірною та повною інформацією»[64, с.8].

Механізми міжвідомчої взаємодії сприяють створенню динамічного та дієвого середовища для реагування на соціальні виклики та розвитку інтегрованих підходів до соціальної роботи.

«Моделі інтегрованих соціальних послуг можна визначити, що ця модель виявляється ефективним та гнучким інструментом для забезпечення комплексного підходу до розв'язання соціальних проблем та потреб різних груп населення. Основні принципи цієї моделі включають узгоджену та скоординовану діяльність різних соціальних служб та організацій з метою забезпечення повноцінного життя та соціальної інтеграції отримувачів послуг»[38].

У моделі інтегрованих соціальних послуг важливо забезпечити узгоджену роботу різних фахівців, таких як соціальні працівники, психологи, лікарі, педагоги та інші, щоб забезпечити комплексний та логістичний підхід до вирішення проблем та потреб клієнтів. Метою інтегрованих соціальних послуг є не лише надання конкретної допомоги, але і створення умов для самостійного функціонування та розвитку особистості.

Також важливо враховувати специфічні потреби різних груп отримувачів, забезпечуючи комплексні спеціалізовані соціальні послуги для тих, хто потребує особливого підходу, наприклад, людям з ВІЛ, особам із залежністю, внутрішньо переміщеним особам та іншим категоріям населення.

Отже, впровадження інтегрованої моделі соціальних послуг сприяє не лише оптимізації ресурсів та покращенню якості надання послуг, але і формує підґрунтя для створення взаємодії між різними секторами та рівнями влади з метою спільного розв'язання соціальних проблем та покращення благополуччя громадян.

Модель інтегрованих соціальних послуг спрямована на поліпшення результатів надання соціальних послуг, забезпечуючи більш ефективну та згуртовану підтримку для осіб, які її потребують.

2.3. Модель соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Чернівецькій міській громаді

Використання моделей соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Чернівецькій міській громаді - це складне багатогранне завдання, яке вимагає ретельного аналізу та планування. Загальна структура яку використовували при підборі моделей наступна (див. таб. 2.2) :

Таблиця 2.2

Категорії ВПО в Чернівецькій міській громаді

Область	Постійне населення	Всього ВПО у % до пост. населення	Працездатного віку ВПО у %	Діти	З інвалідністю	Пенсійного віку
Чернівецька	901584	50 тис.	15 тис.	10 тис	7 тис.	18 тис.
м. Чернівці	254814	90 тис.	45 тис.	19 тис	10 тис.	16 тис.

1. При аналізі потреб та ресурсів внутрішньо переміщених осіб в Чернівецькій міській громаді, врахувала основні сфери, такі як житло, освіта, охорона здоров'я, працевлаштування.

Виходячи з даних у таблиці 2.2, варто розділити м. Чернівці та Чернівецьку область за кількістю внутрішньо переміщених осіб відносно постійного населення. Кількість внутрішньо переміщених осіб в м. Чернівці складає 28 %, а Чернівецька область складає 18%, від постійного населення.

2. Формування партнерства - це залучення місцевої влади, громадських організацій, бізнесу та інших зацікавлених сторін до участі в розробці та впровадженні моделі інтеграції.

3. Створення центру соціальної інтеграції - де будуть надаватися різноманітні послуги, включаючи консультування, психологічну підтримку, професійну підготовку.

4. Програми освіти та зайнятості мають бути розбиті на програми, спрямовані на підвищення кваліфікації та підтримки внутрішньо переміщених осіб у пошуку роботи.

5. Житлове забезпечення має відбуватися за рахунок соціального житлового будівництва або партнерства з місцевими агенціями для надання доступного та якісного житла.

6. Психосоціальна підтримка – забезпечується шляхом доступу до психосоціальної підтримки через консультативні служби, групи підтримки та інші служби.

7. Моніторинг та оцінка, визначатиме метрики та систему моніторингу для оцінки ефективності програм та вчасного виявлення проблеми.

8. Соціальна взаємодія створює механізм для взаємодії внутрішньо переміщених осіб із місцевою громадою, щоб підтримати культурну та соціальну інтеграцію.

Ця модель частково адаптована до конкретних реалій Чернівецької територіальної громади, враховуючи місцеві традиції, ресурси та потреби внутрішньо переміщених осіб.

«Об'єднання територіальних громад забезпечує можливість створення нової інтегрованої моделі надання соціальних послуг громадянам за місцем проживання. Ця модель спрямована на об'єднання та інтегрування наявних ресурсів (приміщень, фінансів, кадрів) для розвитку комплексу послуг, які відповідають потребам жителів громади та є економічно обґрунтованими»[26, с.140].

Адже підхід до розвитку об'єднаних територіальних громад, який передбачає максимальне надання соціальних послуг за місцем проживання внутрішньо переміщених осіб, є ключовим для створення інклюзивного та дбайливого суспільства. Створення інклюзивного та солідарного суспільства,

для ВПО незалежно від її особистих особливостей чи потреб, має можливість брати участь в житті громади та користуватися доступними соціальними послугами.

Створення інтегрованої моделі допомагає спростити та покращити процес надання соціальних послуг, забезпечуючи більш ефективну та гуманну взаємодію з громадою.

«До основних завдань інтегрованої системи соціальних послуг належить: забезпечення послідовності та прозорості дій у процесі надання соціальних послуг, запровадження комплексного, особистісно орієнтованого та індивідуального підходів у наданні соціальних послуг одночасно»[37].

Основою для побудови ефективної та гуманної інтегрованої системи соціального обслуговування в ОТГ, спрямованої на задоволення різноманітних потреб ВПО.

Зокрема створення в ОТГ певних умов для виховання дітей ВПО є важливим завданням: «дитина в безпечній сім'ї та безпечному середовищі» [37,с. 10], є ключовим для забезпечення їхнього благополуччя та розвитку.

Ідея збереження та зміцнення сім'ї як основного інституту становлення дитини визнає важливість сімейного середовища для її розвитку. Водночас вона може бути важливим чинником у формуванні позитивної дитячої особистості та реалізації потенціалу. Ставлення до сім'ї як до найважливішої цінності допоможе створити позитивне та підтримуюче оточення для росту та розвитку дітей ВПО.

Батьківство дійсно несе в собі велику відповідальність, і свідоме батьківство є важливим аспектом для створення сім'ї та виховання дітей. Свідоме батьківство та системна робота в ОТГ з ВПО сприяють створенню благополучного сімейного середовища, де діти можуть вирости з повагою та любов'ю.

Підтримка, повага та допомога літнім людям є важливою складовою гідної старості та сприяє створенню суспільства, яке поважає та враховує потреби своїх літніх членів родини.

Створення ОТГ, які сприяють інклюзивному середовищу, для ВПО які можуть взаємодіяти незалежно від віку, статті, здоров'я чи інших характеристик. Сприяння створенню гармонійного та різноманітного середовища для ВПО де може відчуті свою важливість та приналежність до громади.

Самоорганізація мешканців ОТГ є важливим аспектом для створення сильної та самодостатньої спільноти.

Маємо зрозуміти, що відповідальна громада - це громада, яка бере всю відповідальність за негаразди та негідні чи неправомірні вчинки її членів, вживає заходів для зменшення їх кількості.

«Впровадження проєкту створення моделі Центру надання інтегрованих соціальних послуг в межах Програми ООН із відновленням та розбудови миру за розпорядженням голови було доручено відділу соціального захисту населення Чернівецької міської громади. До роботи центру залучили всіх наявних у громаді надавачів соціальних послуг незалежно від форм власності . Для ефективної роботи було створено робочу групу, до складу якої увійшли посадові особи місцевого самоврядування, представники суб'єктів надання соціальних послуг. місцевих громадських організацій та старостати»[25].

Представниками Чернівецької міської громади була проведена підготовча робота з ВПО, яка дала можливість сформувати інтегровану модель соціального захисту та соціального обслуговування в міській громаді і розробити концепцію діяльності Центру з урахуванням особливостей унікальності громади.

Відповідальним за реалізацію даної моделі в Чернівецькій міській громаді визначили «Центр надання інтегрованих соціальних послуг», який розміщений в центрі м. Чернівці і працює а принципом «єдиного вікна».

Звернувшись до центру, ВПО можуть отримати великий перелік соціальних послуг, консультації від фахівців та інші послуги.

У центрі буде організовано робоче місце кейс-менеджера, фахівця з соціальної роботи, місце для соціальних партнерів та інших спеціалістів. Звернувшись до центру ВПО отримують можливість комплексного підходу до вирішення певного питання.

Зважаючи на умови проживання, в сільській місцевості передбачено створення певних соціально-адміністративних офісів у віддалених старостатах.

Створюють умови для прийому громадян, облаштовують зони очікування та дитячі куточки. Такий крок сприятиме зближенню соціальних і адміністративних послуги безпосередньо для клієнта, зняти соціальну напругу та невдоволеність громадян.

Проблеми, що існують в більшості ОТГ, включають в себе відсутність кваліфікованих кадрів, недостатньо відповідних приміщень, низький рівень інформованості ВПО про наявних надавачів соціальних послуг та умов отримання цих послуг, а також відсутність ефективного зворотного зв'язку між ВПО та соціальною інституцією.

«Рішення в інтересах внутрішньо переміщених осіб передбачає використання таких критеріїв оцінки, як захист та безпека, адекватні умови життя, земля та майно, доступ до документації, возз'єднання сім'ї, участь у суспільному житті, доступ до ефективних засобів правового захисту та правосуддя. Саме такі показники треба орієнтуватися при вивченні потреб внутрішньо переміщених осіб, які мають лягати в основу інтеграційних процесів»[22].

Отже, дослідження моделі соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Чернівецькій територіальній громаді вказує на необхідність та можливість впровадження комплексного підходу для успішної інтеграції цієї вразливої групи населення.

Чернівецька територіальна громада має свої унікальні особливості та виклики, які визначають специфічні потреби внутрішньо переміщених осіб.

Ефективність моделі залежить від інтегрованого підходу, що охоплює освіту, зайнятність житло та психосоціальну підтримку. Взаємодія цих аспектів сприяє повноцінній інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеве суспільство.

Співпраця з місцевою, громадськими організаціями та бізнесом визначає успішність моделі. важливо забезпечити активну участь громади та внутрішньо переміщених осіб у розробці та реалізації програми.

Розробка стратегій фінансування є складовою для довгострокової ефективності моделі. Залучення різних джерел фінансування, включаючи гаранті, публічно приватні партнерства та благодійні внески, гарантує стійкість програм.

Модель повинна бути орієнтована на конкретні результати та метрики успіху. Впровадження системи моніторингу та оцінки дозволить ефективно вимірювати вплив програм.

Важливо врахувати психосоціальні аспекти інтеграції. Надання психосоціальної підтримки та створення безпечного середовища сприяє позитивної адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Усі ці фактори, разом враховані в модель соціальної інтеграції, можуть створити ефективний та стійкий механізм для успішної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Чернівецькій територіальній громаді. «Постійне вдосконалення та адаптація моделі на основі змін у соціальному середовищі гарантуватимуть тривалу підтримку для вразливої групи населення»[21]

Модель соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Чернівецькій міській громаді визначається комплексним та системним підходом до розв'язання проблем цієї вразливої категорії населення. Сприяючи їхній адаптації та інтеграції в новому оточенні, модель базується на принципах гуманізму, рівності та захисту прав людини.

Отже, основні елементи моделі включають в себе надання комплексних соціальних послуг, таких як житло, освіта, медична допомога, трудова зайнятість, соціокультурна інтеграція та психосоціальна підтримка. Забезпечення доступу до цих послуг враховує особливості потреб внутрішньо переміщених осіб, їхніх прав та недоторканості, дотримуючись принципів Конституції України.

Співпраця між різними рівнями влади, громадськими організаціями та місцевими ресурсами є ключовим елементом успішної реалізації моделі. Залучення громадськості та партнерів сприяє підтримці внутрішньо переміщених осіб, створюючи для них сприятливе соціальне середовище.

Висновок до другого розділу

Дослідження та розробка моделі адаптації та інтеграції для внутрішньо переміщених осіб є важливим етапом у подоланні соціальних викликів та створення умов для їхнього успішного включення в нове оточення. Заснована на комплексному підході, ця модель враховує різноманітні аспекти життя та потреби цільової групи, забезпечуючи належну увагу основним сферам

Зокрема, модель надає можливості для вирішення питань житлового комфорту та безпеки внутрішньо переміщених осіб. Це включає в себе доступ до адекватного житла та програми соціального житлового будівництва.

Значний акцент робиться на забезпеченні доступу до якісної освіти та професійної підготовки. Це допоможе внутрішньо переміщеним особам адаптуватися до нового середовища та розвивати необхідні навички. Запропонована модель надає можливість для забезпечення зайнятості та створює умови для економічної самостійності внутрішньо переміщених осіб.

Психосоціальна підтримка здійснює акцент на наданні психосоціальної підтримки для допомоги в адаптації та подоланні стресових ситуацій. Моніторинг та оцінка включає в себе систему моніторингу та оцінки, що постійно вдосконалювати програми та гарантувати їхню ефективність.

Спільна взаємодія - це високий рівень взаємодії з місцевою громадою та створення умов для позитивної соціальної інтеграції ВПО.

Модель адаптації та інтеграції є динамічною та гнучкою, спроможною адаптуватися до змін в соціальному та економічному середовищі. Вона є результатом узгоджених зусиль різних учасників та враховує специфічні особливості внутрішньо переміщених осіб, допомагаючи їм ефективно інтегруватися в нове суспільство. Постійна робота з принципами удосконалення

моделі на основі отриманих даних та здобутих досвідом гарантує успішну та довготривалу реалізацію.

Модель інтегрованих соціальних послуг представляє собою цілісний та систематичний підхід до забезпечення різноманітних потреб населення, особливо тих, хто потребує комплексної соціальної підтримки. На підставі проведеного аналізу дослідження можна зробити наступні висновки.

Модель інтегрованих соціальних послуг гарантує широкий набір послуг, включаючи, але не обмежуючи, медичну допомогу, освіту, житлове забезпечення, психосоціальну підтримку, трудову реабілітацію та інші аспекти.

Використовуючи підхід інтеграції та координації, вона приділяє основну увагу синергії різних служб для забезпечення ефективності та уникнення дублювання зусиль.

Індивідуалізація спрямована на врахування індивідуальних потреб кожного клієнта. Гнучкість у наданні послуг дозволяє адаптувати підхід до конкретних вимог та обставин.

Реалізація даної моделі вимагає активної співпраці з партнерами, включаючи місцеву владу, громадські організації та бізнес. Залучення громади важливо для підтримки та взаємодії з клієнтами.

Моніторинг та постійне вдосконалення введення системи моніторингу та оцінки є необхідним для постійного вдосконалення якості послуг та визначення їхнього впливу на спільноту.

Спрощення доступу до соціальних послуг, зменшує бюрократичні бар'єри та робить процес отримання допомоги більш ефективним.

Запропонована модель є важливим інструментом для покращення якості житла та соціального благополуччя населення, забезпечуючи комплексну та доступну соціальну підтримку. Постійна адаптація до змін у суспільстві та врахування нових викликів дозволять моделі ефективно служити своїй меті в подоланні соціальних труднощів та підтримці тих, хто найбільше цього потребує.

Моделі соціальної інтеграції для внутрішньо переміщених осіб у Чернівецькій територіальній громаді визначає важливі аспекти та стратегії для успішної адаптації цієї групи населення, адже вона заснована на конкретному визначенні потреб та можливостей громади.

Модель враховує унікальні особливості та потреби Чернівецької територіальній громаді, що є важливим для ефективної інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

Зосередження на інтегрованому підході до освіти, зайнятості, житлового забезпечення та психосоціальної підтримки допомагає створити повноцінну модель соціальної інтеграції.

Важливою складовою її реалізації є участь місцевої громади у розробці та втіленню соціальних програм, які сприяють взаєморозуміння та підтримці.

Психосоціальна підтримка враховує аспекти інтеграції, забезпечує необхідну підтримку для подолання стресу та адаптації до нового оточення.

Соціальна інтеграція є необхідною основою для створення позитивного середовища для внутрішньо переміщених осіб у Чернівецькій територіальній громаді. Постійна взаємодія та адаптація моделі до нових викликів дозволять забезпечити ефективну та тривалу інтеграцію цієї групи населення у місцеве суспільство.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Моделі соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб до життя територіальній громаді є важливим аспектом розвитку і реалізації політики підтримки цієї вразливої категорії населення.

Це означає співпрацю між владними органами, громадськими організаціями, бізнесом та самими внутрішньо переміщеними особами для створення цілісних та ефективних програм та послуг.

Внутрішньо переміщені особи мають різноманітні потреби, такі як житло, працевлаштування, медична допомога, освіта, психосоціальна підтримка. Інтегрований підхід дозволяє адекватно враховувати різноманітні потреби та створювати комплексні програми для їхнього вирішення.

Впровадження окремих ізольованих програм може зіткнутися з системними перешкодами, такими як бюрократичні обмеження, відсутність координації між різними службами та недостатній обмін інформацією. Інтегрований підхід дозволяє подолати ці перешкоди і створити злагоджену систему підтримки.

Даний підхід передбачає співпрацю різних секторів - урядового, громадського суспільства, бізнесу та академічних установ. Такий підхід сприяє обміну ресурсами, експертизою та кращим використанням доступних можливостей для вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб.

Інтегрований підхід допомагає зменшити соціальну відокремленість внутрішньо переміщених осіб, сприяючи їхній активній участі в різних сферах громадського життя, це сприяє формуванню відчуття незалежності та підтримує створення різноманітних соціальних зв'язків.

Загалом, інтегрований підхід до соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в територіальні громади є ключовим чинником успіху у створенні стійкого, підтримуючого суспільства.

Кожна територіальна громада має свої унікальні особливості, тому важливо розробляти та впроваджувати моделі інтеграції, які враховують місцеві потреби та ресурси. Локальні ініціативи та проекти можуть більш успішними, якщо вони враховують специфіку конкретної громади.

Розвиток локальних моделей інтеграції для внутрішньо переміщених осіб є важливим завданням для забезпечення їх успішної адаптації та включення у нову територіальну громаду. Перед розробкою моделі інтеграції важливо провести аналіз конкретних потреб і ресурсів локальної громади. Це включає вивчення можливостей працевлаштування, доступ до освіти, медичної допомоги, а також культурних та соціальних особливостей.

Важливим елементом локальних моделей є активне залучення місцевої громадськості. Спільна робота із місцевими жителями, громадськими організаціями та підприємствами сприяє взаєморозумінню та підтримці. Кожна група внутрішньо переміщених осіб може мати унікальні потреби та характеристики. Локальні моделі інтеграції повинні враховувати ці індивідуальні різниці та надавати підтримку, орієнтовану на конкретні потреби кожної групи.

Розвиток інфраструктури підтримки, такої як центри соціальної допомоги, консультаційні пункти чи місця для здійснення формальних процедур, сприяє полегшенню процесу адаптації та взаємодії внутрішньо переміщених осіб з громадою.

Локальні моделі повинні включати механізми моніторингу та оцінки їхньої ефективності. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми та коригувати стратегії для досягнення найкращих результатів.

Соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб включає в себе надання освіти та розвитку навичок, які дозволяють активно поєднатися до нового суспільства. Це може включати курси з вивчення мови, професійну підготовку та інші заходи, що сприяють їхньому власному саморозвитку.

Гарантування доступу внутрішньо переміщених осіб до соціальних послуг є ключовим компонентом успішної інтеграції. Це може включати доступ до медичної допомоги, житла та інших соціальних послуг.

Надання внутрішньо переміщеним особам інформації та інструкцій щодо процедури та правил отримання соціальних послуг може збільшити їхню самостійність та впевненість у взаємодії з системою підтримки.

Громадські організації можуть виступати посередниками між внутрішньо переміщеними особами та органами влади, а також надавати їм підтримку та консультації у справах отримання соціальних послуг. Забезпечення взаємодії програм і пакетів соціальної підтримки може уникнути дублювання послуг і забезпечити повний спектр допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Залучення місцевої громадськості в процесі соціальної інтеграції може створити позитивне середовище та сприяти взаєморозумінню між внутрішньо переміщеними особами та іншими членами громади. Громадські ініціативи та програми допомоги можуть значно полегшити процес адаптації.

Залучення громадськості є ключовим елементом успішної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в територіальні громади. Активна підтримка та розуміння з боку місцевих жителів грають важливу роль у створенні позитивного середовища сприяють взаємній взаємодії. Проведення інформаційних кампаній серед місцевого населення для пояснення ситуації внутрішньо переміщених осіб, їхніх потреб та можливостей сприяє усвідомлення та формує позитивне ставлення. Організація освітніх проектів та заходів, спрямованих на розуміння культурних, історичних та соціальних аспектів життя внутрішньо переміщених осіб, може покращити сприйняття їхньої інтеграції в громаду. Організація спільних громадських заходів, таких як фестивалі, ярмарки, благодійні заходи, може об'єднувати місцевих жителів і внутрішньо переміщених осіб у невимушених обставинах.

Залучення місцевих жителів до волонтерської діяльності для надання допомоги внутрішньо переміщеним особам у їхній адаптації сприяє взаєморозумінню та взаємопідтримці. Створення мереж та платформ для обміну

досвідом між місцевими жителями та внутрішньо переміщеними особами може підвищити взаєморозуміння та сприяти побудові взаємо відносин.

Багато внутрішньо переміщених осіб пережили травматичні ситуації і їхні потреби можуть бути унікальними. Система підтримки та психосоціальна допомога грають важливу роль у сприянні їхньому психічному та емоційному благополуччю.

Загальна мета, полягає в тому, щоб створити відкрите, толерантне та підтримуюче суспільство, де кожна особа, включаючи внутрішньо переміщених осіб, має можливість жити в гідності та сприймати свою нову громаду як свою власну.

Отже, забезпечення адекватного захисту та підтримки внутрішньо переміщених осіб є важливим завданням для держави та громади, особливо в умовах збройного конфлікту та економічної нестабільності. Для успішної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб в нове середовище необхідно враховувати їхні базові потреби та забезпечити доступ до житла, харчування, медичної допомоги, освіти та зайнятості.

На рівні територіальної громади, місцеві органи влади, громадські структури мають важливу роль у забезпеченні цих потреб. Співпраця між різними фондами, включаючи органи місцевого самоврядування, медичні заклади та освітні установи, є вирішальною для успішної інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

Для ефективного забезпечення потреб необхідно розвивати та удосконалювати національну та регіональну політику, законодавство та програми соціальної підтримки. Зокрема, важливо розробляти механізми обліку внутрішньо переміщених осіб, надавати їм доступ до соціальних послуг та допомагати в пошуку роботи.

Отже, соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб в Україні є багатогранним і динамічним процесом, який потребує системних зусиль та узгодженості зацікавлених сторін. На далі важливо розглядати інноваційні

підходи до покращення соціальної політики та практики для забезпечення успішної інтеграції цієї вразливої верстви населення в українське суспільство.

Дослідження адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб та громад, які приймають ВПО, головну увагу приділено різним аспектам цих процесів (станів). Це відображає різний акцент зацікавлених наук (наприклад, економісти, психологи, соціології, демографії, антропології, медицини), так і відмінності в теоретико-методологічних підходах.

Модель інтегрованих соціальних послуг представляє собою цілісний та систематичний підхід до забезпечення різноманітних потреб населення, особливо тих, хто потребує комплексної соціальної підтримки. На підставі проведеного аналізу дослідження можна зробити наступні висновки.

Широкий спектр послуг охоплює широкий спектр соціальних послуг, включаючи, але не обмежуючи, медичну допомогу, освіту, житлове забезпечення, психосоціальну підтримку, трудову реабілітацію та інші аспекти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк В.П. Дослідження особливостей соціокультурного та людського розвитку Донбасу в контексті нагромадження ризик-потенціалу / В.П. Антонюк, О.Д. Прогнімак // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – № 3(41). – С. 210-233.

2. База корисних контактів для ВПО // Громадський простір. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostir.ua/?focus=baza-korysnyh-kontaktiv-dlya-vpo>

3. Балакірева О.М. Ключові аспекти соціальної інтеграції і адаптації внутрішньо переміщених осіб у контексті захисту їх соціально-економічних прав [Електронний ресурс] / О.М. Балакірева // Національний форум «Стан дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні» (підсумки 2014-2015 рр.). – Режим доступу: <http://ief.org.ua/wpcontent/uploads/2015/12/>

4. Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: Постанова КМУ № 365 від 8 червня 2016 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249110200>

5. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1706-18/page>.

6. Закону України «Про соціальні послуги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-15>

7. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>

8. Карпенко О.Г. Професійна діяльність соціального працівника як творчий процес / О.Г. Карпенко // Науковий часопис Національного пед. унту імені М.П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. –

Вип. 22 : зб. наук. пр. – К. : Видво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – С. 139–145.

9. Конституція України: [Текст]: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р.] – К.: Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с

10. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стан дотримання прав внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території України та на тимчасово неконтрольованій території в зоні проведення антитерористичної операції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1074-19>.

11. Сімейно орієнтована соціальна робота: практичні аспекти. Конспект лекцій / За заг. редакцією В. О. Кузьмінського, С. С. Лукашова — К.: Молодь, 2010. — С 56-68.

12. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. У 2-х ч.; Ч. 2 / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. П. Цюман та ін. / За заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. – К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017 – С. 19-21.

13. Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1094 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 2. – С. 582.

14. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах: Постанова КМУ № 895 від 21 листопада 2013 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/895-2013-%D0%BF>

15. Про затвердження Порядку використання коштів, що надійшли від фізичних та юридичних осіб для надання одноразової грошової допомоги постраждалим особам та внутрішньо переміщеним особам: Постанові КМУ №

535 від 1 жовтня 2014 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/535-2014-%D0%BF>

16. Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб): Постанова КМУ № 896 від 21 листопада 2013 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-%D0%BF>

17. Про затвердження Основних напрямів розв'язання проблем зайнятості внутрішньо переміщених осіб на 2015-2016 роки: Постанова КМУ № 505 від 8 липня 2015 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/505-2015-%D0%BF>

18. Аналіз проблем реалізації прав ВПО // Восток-SOS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vostok-sos.org/>.

19. Антонюк В.П. Дослідження особливостей соціокультурного та людського розвитку Донбасу в контексті нагромадження ризик-потенціалу / В.П. Антонюк, О.Д. Прогнімак // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – № 3(41). – С. 210-233.

20. Блінова О. Є. Соціально-психологічні особливості ставлення приймаючої спільноти до внутрішніх переселенців / О. Є. Блінова // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія "Психологічні науки". – 2017. – Вип. 3. – Т. 2. – С. 136–142.

21. База корисних контактів для ВПО // Громадський простір. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostir.ua/?focus=baza-korysnyh-kontaktiv-dlya-vpo>

22. Беззуб І. Урегулювання правового становища внутрішньо переміщених осіб на території України [Електронний ресурс] / І. Беззуб / Центр дослідження соціальних комунікацій. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=483:derzhavne-regulyuvannya&catid=8&Itemid=350.

23. Безпека та правосуддя в Україні. Бачення громад трьох областей (2017 р.) / Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.bit.ly/ UNDPRuleofLaw](http://www.bit.ly/UNDPRuleofLaw).

24. Верховенство права та правосуддя на рівні громад у районах України, постраждалих від конфлікту / Програма 221 розвитку ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/operations/projects/recovery-and-peacebuilding/rule-of-law.html>.

25. Вимушені переселенці та громади, які їх приймають, потребують комплексної підтримки та інноваційних рішень задля інтеграції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249153923&cat_id=244276429.

26. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції [Електронний ресурс]: наукова доповідь / за ред. О.М. Балакіревої; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Київ, 2016. – 140 с. – Режим доступу: <http://ief.org.ua/docs/sr/295.Pdf>.

27. Відновлення і розбудова миру // Офіційний сайт ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/nasha-robota/office-of-un-resident-coordinator>

28. Відновлення управління та сприяння примиренню в постраждалих від кризи громадах України. Мета спільного проекту / Програма розвитку ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/operations/projects/recovery-and-peacebuilding/restoration-and-reconciliation.html>

29. Війна на Сході України: виклики для соціально-економічної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lev.org.ua/ua/articles/Ukraine_war_east_presentation.html

30. Внутрішні переміщення осіб: повідомлення Міжвідомчого координаційного штабу з питань соціального забезпечення громадян України,

які переміщуються з районів проведення АТО та тимчасово окупованих територій (08.11.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Mizhvidomchiy-koordinaciyniy-shtab.Html>.

31. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін. ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2016. – 448 с. 222

32. Деякі питання Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06. 2016 р. № 376 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249142517>.

33. Для 75% ВПО вимушене переселення стало першою у житті зміною місця проживання – дослідження Світового банку / Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mtot.gov.ua/dlya-75-vpovymushene-pereselennya-stalopershoju-u-zhytti-zminoyu-mistsya-prozhyvannya-doslidzhennya-svito vogo-banku/>

34. Доклад УВКБ ООН «Глобальные тенденции» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unhcr.org/5748413a2d9>

35. Допомога вимушеним переселенцям і громадам, які зазнали наслідків конфлікту / Міжнародна організація з міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/ua/dopomoga-vymushenym-pereselencyam-i-gromadam-yaki-zaznaly-nas lidkiv-konfliktu>

36. Допомога МОМ населенню, що постраждало від конфлікту в Україні (квітень-травень 2017 р.) / Міжнародна організація з міграції (МОМ); Агентство ООН з питань міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/iom_assistance_report_april_may_2017_ukr.pdf.

37. Сутність інтеграції. Практичні аспекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chaika.org.ua/sutnist-intehratsii-praktychni-aspekty/> (дата звернення 14.09.2018).

38. Забезпечення прав і використання соціально-економічного потенціалу внутрішньо переміщених осіб: доповідна записка / Національна академія наук України, відділення економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nas.gov.ua.

39. Закіров М., Зубрицька М. Деякі аспекти розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс] / М. Закіров // Резонанс. – 2016. – № 39. – С. 5-10. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/rezonans/2016/rez39.pdf>.

40. Закірова С. Переселенці у нових громадах: повернутися додому не можна залишитися [Електронний ресурс] / С. Закірова; Центр досліджень соціальних комунікацій. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2102:pereselentsi-u-novikhgromadakh&catid=8&Itemid=350.

41. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс]: Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

42. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (у редакції 22 вересня 2016 р., у якій ураховано 112 змін, внесених у 1998- 2016 рр. Законами Верховної Ради та тлумаченнями Конституційного Суду. Ст. 1) // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

43. Звіт за результатами дослідження потенціалу провайдерів соціальних послуг для дітей з числа внутрішньо переміщених осіб для їх інтеграції та розвитку у громадах [Електронний ресурс] / І.І. Єленєва, Л.І. Козуб, М. Савва, О.О. Січкач, Л.В. Пильгун; МГО «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я». – Київ, 2016. – Режим доступу: http://www.lhsi.org.ua/images/2016/research_IDP_ukr.pdf.

44. Ставлення населення України до внутрішньо переміщених осіб з Донбасу та Криму: результати опитування громадської думки / КМІС (квітень

2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 224
http://unhcr.org.ua/attachments/article/1604/Public%20Survey_40_UKR_www.pdf.

45. Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами (квітень 2017 р.) / Міжнародна організація з міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.iom.org.ua/sites/default/files/nms_report_march_2017_ukr_new.pdf.

46. Звіт про спільну оцінку потреб внутрішньо переміщених осіб / Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://unhcr.org.ua/attachments/article/1527/PA%20report%20Kherson%20FINAL%20UKR.pdf>.

47. Зелена книга політики підтримки підприємництва внутрішньо переміщених осіб / Центр міжнародного приватного підприємництва (2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gkorporus.org/images/stories/news/2015/09/Green-Book-IDP.pdf>

48. Зміст інтеграції внутрішньо переміщених осіб / Громадська організація «Чайка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chaika.org.ua/zmist-intehratsiyi-vnutrishno-peremishchenykh-osib/>

49. Знедолені? Нездоланні! Історії переселенців [Електронний ресурс]. – Київ: ПП «Рута», 2016. – 156 с. – Режим доступу:
<https://docvieweryandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fidpo.org.ua%2Fwpccontent%2Fuploads%2F2016%2Fbook.pdf&name=book.pdf&lang=uk &c=5832ad1de53a>

50. Італія виділила 1 млн євро ВПП та ЮНІСЕФ для надання підтримки людям, що постраждали від конфлікту на сході України / ЮНІСЕФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_30467.html.

51. Капінус О.Я. Особливості державного регулювання міграційних процесів в умовах збройного конфлікту на сході України / О.Я. Капінус // Теорія та практика державного управління. – 2016. – № 2 (53). – С. 1-6.

52. Коаліція з підтримки громадських організацій та ініціатив ВПО // Онлайн-платформа «Громадський Ресурс 225 Полісся» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ngo.zt.ua/coalition/>.

53. Комплексна Державна програма щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1094-2015-%D0%BF>.

54. Кому и сколько помогла иностранная помощь? Анализ (2016 г.) // Ресурс для переселенцев с Востока [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vpl.in.ua/dengi/>.

55. Концепція Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/892-2016-%D1%80>.

56. Лібанова Е.М. Вимушене переселення з Донбасу: масштаби та виклики для України / Е.М. Лібанова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ief.org.ua/wpcontent/uploads/2015/02/Libanova2015.pdf>.

57. Малиновська О.А. Політика повернення мігрантів на батьківщину та їхньої реінтеграції в суспільство як складова міграційної політики держави: міжнародний досвід та ситуація в Україні [Електронний ресурс]: аналітична записка / О.А. Малиновська. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2538/>.

58. Малиновська О.А. Шляхи вирішення проблеми внутрішніх переміщених осіб: деякі уроки із зарубіжного досвіду [Електронний ресурс] / О.А.Малиновська. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrac_probl-a598d.pdf.

59. Миграция с оккупированных территорий: как изменилось количество переселенцев в регионах с начала года // Слово і діло. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrac_probl-a598d.pdf.

//ru.slovoidilo.ua/2017/04/20/infografika/obshhestvo/migraciya-okkupirovannyh-territorij-kak-izmenilos-kolichestvo-pereselencev-regionaxnachala-goda.

60. Міхеєва О. Сучасні українські внутрішньо переміщені особи: основні причини, стратегії переселення та проблеми адаптації / О. Міхеєва, В. Середа // Стратегії трансформації і 226 превенції прикордонних конфліктів в Україні: зб. аналіт. матер. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2015. – С. 9

61. Мосьондз М.В. Практики соціальної інтеграції сучасної молоді в українському суспільстві : монографія / М.В. Мосьондз; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – Д. : НГУ, 2014. – 140 с.

62. Надрага В.І. Проблеми вимушеної внутрішньої міграції населення в контексті Концепції суспільства ризику / В.І. Надрага // Український соціум. – 2015. – № 1 (52). – С. 134-141. 50. Національна система моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Раунд 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/iom_nms_r2_uav.pdf.

63. Національний форум «Стан дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні»: підсумки 2014-2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ief.org.ua/wpcontent/uploads/2015/12/>

64. Наказ Міністерства соціальної політики від 14.03.2012 № 137 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо надання громадянам соціальної підтримки за принципом «єдине вікно» та виїзної роботи «мобільного соціального офісу». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakononline.com.ua/documents/show/91139__91139

65. Обласний форум «Інтеграція ВПО та розвиток громад: кращі практики» проведено у Сєвєродонецьку, Луганська область / Офіс Ради Європи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.coe.int/uk/web/kyiv/home/-/asset_publisher/Pur4r4szNjUn/content/regional-forum-integration-ofidps-and-community-development-best-practices-held-inseverodonetsk-luhansk-region?inheritRedirect=false&redirect=http%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Fuk%2Fweb%2Fkyiv%2Fhome%3Fp_id%3D101_INSTANCE_Pur4r4szNjUn%](http://www.coe.int/uk/web/kyiv/home/-/asset_publisher/Pur4r4szNjUn/content/regional-forum-integration-ofidps-and-community-development-best-practices-held-inseverodonetsk-luhansk-region?inheritRedirect=false&redirect=http%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Fuk%2Fweb%2Fkyiv%2Fhome%3Fp_id%3D101_INSTANCE_Pur4r4szNjUn%2F)

26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn4%26p_p_col_pos%3D3%26p_p_col_count%3D4

66. Оголошення переможців конкурсу грантів. Зустріч переможців конкурсу грантів в рамках Проекту Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб в Україні» / Офіс Ради Європи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/uk/web/kyiv/idps/-/asset_publisher/apxzANo4kCFp/content/grant-award-meeting-of-thecouncil-of-europe-project-strengthening-the-human-rights-protection-227-of-internally-displaced-persons-in-ukraine-was-held-in-?inheritRedirect=false&redirect=http%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Fuk%2Fweb%2Fkyiv%2Fidps%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_apxzANo4kCFp%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn4%26p_p_col_pos%3D3%26p_p_col_count%3D4.

67. Оголошення про грантові конкурси / Програма розвитку ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/operations/projects/recovery-and-peacebuilding/rule-of-law/grant-contest.html?cq_ck=1492454355323

68. Оцінка потреб та можливостей зайнятості внутрішньо переміщених осіб в Україні: узагальнення результатів дослідження та рекомендації / Міжнародна організація праці. Група технічної підтримки з питань гідної праці та бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. – Будапешт, МОП, 2016. – 64 с.

69. Переселенці. Люди, які не загубили себе: дискурс. – Брустури, 2016. – 176 с.

70. Петросян М. Е. Обязательства государства по отношению к лицам, перемещенным внутри страны, и их выполнение [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://refugee.memo.ru/C325678F00668DC3/\\$ID/9FD41705F0FFBC03C325735C0075D783](http://refugee.memo.ru/C325678F00668DC3/$ID/9FD41705F0FFBC03C325735C0075D783).

71. Переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху : монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін. – К. : НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2016.

72. План діяльності Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України на 2017 плановий рік та 2018-2019 бюджетні періоди, що настають за плановим [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mtot.gov.ua/wp-content/uploads/Strateg.plan-2017.pdf>.

73. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі: національна доповідь / Е.М. Лібанова, В.П. Горбулін, С.І. Пирожков та ін.; за ред. Е.М. Лібанової. – К.: НАН України, 2015. – 363 с.

74. Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12. 2015 р. № 1094 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1094-2015-%D0%BF>.

75. Про затвердження порядку створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 р. № 646 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/646-2016-%D0%BF>.

76. Проект Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mtot.gov.ua/uvaga-ogolosheno-provedennyagromadskyh-publichnyh-obgovoren-proektu-derzhavnoyi-tsilovoyiprogramy-vidnovlennya-ta-rozbudovy-myru-v-shidnyh-regionahukrayiny/>.

77. Рекомендації парламентських слухань на тему «Стан дотримання прав внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території України та на тимчасово неконтрольованій

території в зоні проведення антитерористичної операції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1074-19>.

78. Розбудова миру та відновлення / Програма розвитку ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/ourwork/recoveryand-peacebuilding/overview.html>.

79. Розвиток торгівлі і інвестиції. Список проектів // Офіційний портал координації міжнародної допомоги України; Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openaid.gov.ua/uk/reforms/18i>.

80. Розпочато виїзні консультаційні візити представників місцевих центрів та бюро з правової допомоги для ВПО у віддалених місцевостях та центрах компактного розселення ВПО у Луганській та Донецькій областях / Офіс Ради Європи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/uk/web/kyiv/home/-/asset_publisher/Pur4r4szNjUn/content/ambulatory-consultations-for-id-ps-in-distant-regions-and-places-of-compact-living-will-be-provided-in-march-july-0271-by-mobile-groups-of-local-centre?inheritRedirect=false&redirect=http%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Fuk%2Fweb%2Fkyiv%2Fhome%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_Pur4r4szNjUn%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-4%26p_p_col_pos%3D3%26p_p_col_count%3D4

81. Савицький О. Результати дослідження «Українські ландшафти дискримінації» [Електронний ресурс] / О. Савицький. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/дослідження-внутрішніпереселенці-одна-з-найбільш-дискримінованих-груп/a-19332234>. 230

82. Сутність інтеграції. Практичні аспекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chaika.org.ua/sutnist-intehratsii-praktychni-aspekty/> (дата звернення 14.09.2018).

83. Семів Л.К. Проблеми інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні в світлі наукових підходів до дослідження / Л.К. Семів // Регіональна економіка.

– 2016. – № 1. – С. 134-141. 76. Серета Ю.В. Соціальний капітал внутрішньо переміщених осіб як чинник локальної інтеграції в Україні / Ю.В. Серета // Український соціум. – 2015. – № 3(54). – С. 29-41.

84. Смалъ В., Гарань О. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах (за матеріалами Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської та Полтавської областей) / В. Смалъ, О. Позняк. – Київ, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pleddg.org.ua/wpcontent/uploads/2016/05/IDP_REPO_RT_PLEDDG_edited_09.06.2016.pdf.

85. Солодько А. Захист соціально-економічних прав внутрішньо переміщених осіб: першочергові завдання для України [Електронний ресурс] / А. Солодько, Т. Доронюк // Сайт Центру досліджень суспільства. – 2016. – Режим доступу: <http://cedos.org.ua>.

86. Социологическое исследование «Индекс комфортности переселенца» (обобщенные результаты) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://restoring-donbass.com/wp-content/uploads/2015/09/Presentation_IndexofComfort_V6.pdf.

87. Ставлення населення України до внутрішньо переміщених осіб з Донбасу та Криму: результати опитування громадської думки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unhcr.org.ua/attachments/article/1604/Public%20Survey_40_UKR_www.pdf.

88. Три роки конфлікту: нове дослідження МОМ свідчить про скрутні умови життя ВПО в Україні / Міжнародна організація з міграції (МОМ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/ua/tri-roky-konfliktu-nove-doslidzhennya-mom-svidchyt-pro-skrutni-umovy-zhyttya-vpo-v-ukrayini>.

89. Україна. Оцінка відновлення та розбудови миру. Аналіз впливу кризи та потреб на східній Україні. – Т. I: зведений звіт / ООН, ЄС, Група Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.minregion.gov.ua/news/ocinka-shlyahiv-vidnovlennya-ta-rozbudovi-](http://www.minregion.gov.ua/news/ocinka-shlyahiv-vidnovlennya-ta-rozbudovi)

miru-provedena-misieyu-es-oon-ta-svitovogo-ban ku. 85. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін // Зб. наук. праць; Ін-т соціології НАН України. – Київ, 2016. – Вип. 3 (17). – 546

90. Уряд відніс ВПО до категорії громадян, які мають право на отримання приміщень з фондів житла для тимчасового проживання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/2218-qa-uryad-vidnis-vpodo-kategoriii-gromadyan-yaki-mayut-pravo-na-otrimanny/>.

91. Шляхи вирішення проблеми внутрішньо переміщених осіб: деякі уроки із зарубіжного досвіду: аналіт. записка [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Київ, 2014. – 31 с. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrac_prob1-a598d.pdf.

92. Ярко І. Із 15-ти в єдину: Переселенці об'єдналися у Спілку громадських організацій «Запорізька мережа організацій ВПО» / І. Ярко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://regionnews.net/ua/27/02/2017/23:11:45>.